

*Рекомендовано вченою радою Інституту спеціальної педагогіки
НАПН України
(протокол №11 від 29 грудня 2016 р.)*

Схвалено для використання у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами (лист ІМЗО від 20.10.2017 № 21.1/12-Г-712)

Колектив авторів: співробітники лабораторії олігофренопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України канд. пед. наук Чеботарьова О. В. (трудове навчання), канд. пед. наук Трикоз С. В., канд. пед. наук Блеч Г. О. (природознавство, я у світі), канд. пед. наук Гладченко І. В. (основи здоров'я), Бобренко І. В. (фізична культура), викладач НПУ імені М. П. Драгоманова, канд. пед. наук Королько Н. І. (математика); викладач Слов'янського держпедуніверситету, доктор пед. наук Дмитрієва І. В. (образотворче мистецтво); учителі спеціальної школи-інтернату № 17 м. Києва Остапенко Л. І., Тарновська Л. І. (українська мова) та КЗ КОР «Трипільська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат I-III ступенів» Гломозда І. В., Чухліб О. А., Стрілець Л. В. (музика).

Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів з порушеннями інтелектуального розвитку / навчально-методичний посібник / ав.: О.В. Чеботарьова, Г.О. Блеч, І.В. Гладченко, С.В. Трикоз, І.В. Бобренко та ін.: За ред.: О.В. Чеботарьової, І.В. Гладченко. – К., ІСП НАПН України, 2017.– 87 с.

Навчально-методичний посібник розроблено відповідно до Програми спільної діяльності Міністерства освіти і науки України, Інституту модернізації змісту освіти, Інституту спеціальної педагогіки НАПН України, спрямованої на виконання завдань реформування змісту освіти дітей з особливими освітніми потребами.

У процесі підготовки навчально-методичного посібника використано конструктивні пропозиції відділу освіти дітей з особливими потребами Міністерства освіти і науки, фахівців Інституту модернізації змісту освіти, кафедри психокорекційної педагогіки та психології ФКПП НПУ імені М. П. Драгоманова, обласних інститутів післядипломної освіти, а також творчих колективів спеціальних навчальних закладів №2, 8, 16, 17, 26 м. Києва, спеціальних навчальних закладів міст Харкова, Миколаєва, Богодухова, Херсона, Сум, НРЦ м. Борислава Львівської області та ін.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН В ОСВІТІ	7
2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З ОСНОВНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ	13
2.1. УКРАЇНСЬКА МОВА	13
2.2. МАТЕМАТИКА	27
2.3. ПРИРОДОЗНАВСТВО	34
2.4. Я У СВІТІ	41
2.5. ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО	48
2.6. МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО	56
2.7. ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ	62
2.8. ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я	68
2.9. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	80

ВСТУП

Нові демократичні принципи розвитку суспільства, а саме: запровадження Концепції Нової української школи¹, активний розвиток інклюзивної освіти як важливий чинник забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами, визначеного Указами Президента України від 25 серпня 2015 року № 501 «Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини», Протоколом першого засідання Національної ради реформ на тему «Освіта, безпека та благополуччя дітей як пріоритет розвитку країни» від 31 березня 2017 року, програмою діяльності Кабінету Міністрів України, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 року №1393-р «Про затвердження плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року» вимагають перегляду змісту та форм спеціальної освіти, посилення уваги щодо забезпечення оптимальних умов навчання, виховання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами. У цьому полі актуальним є перегляд змісту оцінювання навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку².

Учні з порушеннями інтелектуального розвитку отримують нецензовий рівень освіти. Зміни у змісті освіти дітей означеної категорії, які реалізовано через Державний стандарт початкової загальної освіти дітей з особливими освітніми потребами, нове програмно-методичне та корекційно-розвивальне забезпечення навчання учнів у початковій ланці школи обумовлюють розроблення на цій основі критеріїв навчальних досягнень школярів з порушеннями інтелектуального розвитку, які є нагальним запитом практиків.

Проведений аналіз стану дослідження проблем освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку у контексті сучасних реформаційних поступів засвідчує основні тенденції їх реалізації. Зокрема, мова йде про розширення спектра освітніх послуг, що обумовлено зміною контингенту учнів спеціальних загальноосвітніх закладів; забезпечення різноманітних форм освітньої інтеграції таких школярів засобами спеціального, корекційно-розвивального, компенсаторно-реабілітаційного, компетентнісного та інклюзивного навчання; запровадження оновленого програмного змісту шляхом його розподілу за етіологічними показниками розвитку учнів та розробку нової соціальної моделі оцінювання їхніх навчальних досягнень.

Особливостями критеріально-оцінювального підходу до змісту освіти дітей з різним рівнем порушень інтелектуального розвитку полягають у максимальному

¹Концепція Нової української школи.

²Терміни «порушення розумового розвитку» та «порушення інтелектуального розвитку» є аналогічними за змістом поняття. Офіційний переклад Конвенції ООН (лист Мінсоцполітики № 9833/0/14-16/19 від 06.07.2016) регламентує використання оновленого терміну - «особи, які мають інтелектуальні порушення».

урахуванні можливостей їхнього психофізичного розвитку та особливостей опанування ними навчальним матеріалом. Враховано діапазон етіологічних показників порушень розвитку пізнавальної діяльності цих школярів, що в свою чергу обумовлює рівень засвоєння навчального матеріалу та особливості сформованості життєвої компетентності.

Навчальні досягнення оцінюються за сукупністю критеріїв. Саме тому особливої уваги заслуговує диференціювання та характеристика рівнів навчальних досягнень учнів зазначеної категорії, які представлено як інструментарій моніторингу, підтримки і заохочення позитивних змін у знаннях, уміннях, мотиваціях і реальній поведінці школярів з інтелектуальними порушеннями.

Вагомою позицією розроблених критеріїв як діагностичного інструментарію є виявлення позитивної динаміки розвитку школярів, їхніх пізнавальних здібностей та можливостей до опанування знаннями, життєвих компетенцій, оцінювання засвоєння диференційованого освітнього змісту відповідно до часових термінів його опанування дітьми.

Визначено основні функції представлених критеріїв: соціальну, мотиваційну, діагностичну, корекційну, розвивальну, виховну.

Складовими компонентами соціальної моделі оцінювання виступають особистісний, мотиваційний та діяльнісний.

Науково-практичне значення розроблених критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів з інтелектуальними порушеннями полягає у висвітленні змісту предметних компетенцій, зокрема, мовленнєвої, комунікативної, природознавчої, математичної, музичної, образотворчої, здоров'язберігаючої, предметно-практичної та соціально-побутової, необхідних для формування особистості дитини.

Ключовими тезами при розробленні критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів є:

- урахування нових тенденцій оцінювання школярів у загальноосвітніх закладах освіти (відміна обов'язкової бальної системи оцінювання з ряду основних предметів інваріантної складової);

- урахування особистісно-орієнтованого та компетентнісного підходів у процесі вивчення досягнень учнів;

- використання критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку як основи моніторингу динаміки розвитку навчальної діяльності школярів;

- урахування критеріїв оцінювання для виявлення, вимірювання та оцінювання навчальних досягнень на основі опанування змісту навчальних програм за предметами.

Стосовно дітей з інтелектуальними порушеннями тяжкого ступеня та дітей з РАС (розладами аутистичного спектру), об'єктом оцінювання є позитивна динаміка особистісного розвитку кожної дитини по відношенню до її попередніх

індивідуальних досягнень та рівня сформованості адаптаційних умінь. Оцінювання навчальних досягнень цих учнів здійснюється за допомогою різних методів, вибір яких зумовлюється особливостями змісту навчального матеріалу та індивідуальними особливостями розвитку учнів зазначеної категорії. При цьому додатковим засобом для оцінювання можуть бути технічні засоби навчання, засоби допоміжної та альтернативної комунікації.

Одним із засобів визначення стану психофізичного розвитку дитини є ознайомлення з картою індивідуального розвитку, що складається з діагностики актуального рівня психомоторного, психоемоційного, фізичного та особистісного розвитку дитини та відповідного визначення напрямів корекційно-розвивальної роботи та супроводу шляхом особистісно орієнтованого навчання з урахуванням пізнавальної діяльності дитини.

Використання навчально-методичного посібника в практиці роботи (спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів та закладів з інклюзивною формою навчання, спеціальних та інтегрованих класів, реабілітаційних центрів, навчально-виховних комплексів, центрів соціальної реабілітації тощо) сприятиме корекційно-розвивальному спрямуванню навчального процесу, зосередженню педагогічної уваги на розвитку особистості дітей з інтелектуальними порушеннями та формуванню у них відповідного рівня життєвої компетентності.

I. ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН В ОСВІТІ

Оцінювання навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку (легкого та помірного ступенів) початкової ланки школи (підготовчий, 1-4 класи) здійснюється вербально з усіх предметів інваріантної складової «Математика», «Українська мова», «Природознавство», «Інформатика», «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво», «Основи здоров'я», «Фізична культура», «Я у світі» та «Трудове навчання», а також з усіх предметів варіативної складової.

За рішенням педагогічної ради навчального закладу та за згоди батьків оцінювання навчальних досягнень учнів **4 класів** може здійснюватись за бальною шкалою з предметів, передбачених Типовим навчальним планом для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, крім фізичної культури, відповідно до критеріїв оцінювання, поданих у таблицях даного посібника, з метою підготовки учнів до відповідного бального оцінювання в 5 – 9 (10) класах.

Об'єктами контролю у процесі навчання у початковій школі є складові предметних та життєвих компетентностей: знання про предмети і явища навколишнього світу, взаємозв'язки і відношення між ними; вміння та навички застосовувати засвоєні знання; досвід діяльності; ціннісні ставлення.

Основними **функціями контролю** навчальних досягнень учнів є: *мотиваційна, діагностико-коригуюча, корекційна, контролююча, навчальна, розвивально-виховна, соціальна:*

1. *мотиваційна*, що визначає таку організацію оцінювання навчальних досягнень учнів, коли його проведення стимулює бажання поліпшити свої результати, розвиває відповідальність, формує позитивні мотиви навчання;

2. *діагностико-коригуюча*, що передбачає з'ясування сильних сторін навчально-пізнавальної діяльності, а також причин труднощів, які виникають в учня під час навчання, виявлення прогалин в знаннях і вміннях та внесення коректив, спрямованих на усунення цих прогалин;

3. *корекційна*, яка спрямована на підготовку до вивчення нового матеріалу, забезпечення системного засвоєння знань учнів, створення ситуації досягнення успіху під час індивідуально-групових занять.

4. *контролююча*, що передбачає визначення рівня досягнень окремого учня (класу, групи), виявлення рівня готовності до засвоєння нового матеріалу, що дає змогу вчителю відповідно планувати й викладати навчальний матеріал;

5. *навчальна*, що зумовлює таку організацію оцінювання навчальних досягнень учнів, коли його проведення сприяє повторенню, уточненню, систематизації, застосуванню знань, навичок і вмінь;

6. *розвивально-виховна*, що полягає у формуванні вміння зосереджено й цілеспрямовано працювати, застосовувати прийоми контролю й самоконтролю, сприяє розвитку відповідальності, працелюбності, активності, самостійності, акуратності та інших якостей особистості;

7. *соціальна функція*, що передбачає об'єктивне оцінювання досягнень учнів, а не їх недоліків. Рівнева градація враховує індивідуальні психофізичні особливості, можливості кожного учня, тим самим зміцнюючи його статус в освітньому середовищі, соціумі.

Оцінювання навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку за основними рівнями в руслі реформування загальної середньої освіти передбачає:

- оцінювання *у межах навчального матеріалу, визначеного навчальними програмами для спеціальних закладів для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, в яких учні набувають нецензової освіти;*

- оцінювання *у межах пізнавальних можливостей засвоєння учнями програмового матеріалу, зумовлених особливостями їх психічного та фізичного розвитку;*

- оцінювання *відповідних розвитку учнів якісних характеристик навчальних досягнень, необхідних для формування їхньої життєвої компетентності;*

- оцінювання на позитивному принципі, *тобто врахування рівня досягнень учня, а не його невдач.*

Об'єктами оцінювання в учнів початкових класів з порушеннями інтелектуального розвитку в процесі вивчення основних навчальних предметів є передусім структурні компоненти його *навчальної діяльності (учіння)*, а саме:

1. **Зміст навчання** – знання про об'єкт вивчення (уявлення, поняття, явище тощо, в т.ч. про правила, засоби перетворення об'єкта, про вимоги до результату; про складові та послідовність виконання завдання як одиниці навчальної діяльності і т.д.). Змістовий компонент конкретизується відповідно до змісту навчання кожного навчального предмета.

При оцінці підлягають аналізу такі *характеристики знань*:

- повнота (від фрагментарного відтворення навчального матеріалу до відтворення матеріалу у повному обсязі);
- правильність (від не завжди точного до правильного відтворення навчального матеріалу);
- усвідомленість (від розуміння в основному, переказу до вміння пояснити, виокремити головне та другорядне);

- застосування знань: адекватність; самостійність в умовах різної міри новизни (за зразком, аналогічні, відносно нові); надання допомоги.

2. Практичні навички та вміння– дії, способи дій (вміння, навички), діяльність:

1) предметні (відповідно до змісту основних навчальних предметів у спеціальних закладах для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку);

2) розумові (порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати тощо) та загальнонавчальні (аналізувати, планувати, організовувати, контролювати процес і результати виконання завдання, діяльності в цілому; вміння користуватися підручником та іншими доступними джерелами інформації).

При оцінці підлягають аналізу такі *характеристики*:

виконання дій:

а) правильність;

виконання завдань:

а) розуміння завдання;

б) новизна умов завдання (за зразком, аналогічне, відносно нове);

в) самостійність виконання (контроль, допомога: *практична* – спільне виконання дії з вчителем, показ дії; *вербальна* – повторний інструктаж, аналіз, пояснення завдання, запитання, підказка, вказівка; *загальна* – стимулювання, підтримка, схвалення, активізація уваги);

г) усвідомленість способу виконання завдання (від переказу до пояснення);

д) якість виконаної роботи;

є) цілеспрямованість, поетапність виконання та ін.

3. Ставлення до навчання. При оцінці підлягають аналізу такі його *характеристики*:

а) характер і сила (байдуже, недостатньо виразне позитивне, зацікавлене, виразне позитивне),

б) дієвість (від споглядального (пасивного) до дієвого),

в) сталість (від епізодичного до сталого).

В основному ці характеристики змістового, операційно-організаційного та емоційно-мотиваційного компонентів навчання дитини покладаються в основу визначення **рівнів навчальних досягнень** (I - початковий, II – задовільний, III – середній, IV – достатній) та **критеріїв оцінювання навчальних досягнень**, відповідних їм диференційованих балів в учнів спеціального навчального загальноосвітнього закладу з кожного навчального предмета.

Для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня вперше розроблено диференційовані рівні навчальних досягнень (I –

початковий, II – середній, III – достатній), які характеризують особливості життєвої компетентності та обумовлюють їхню соціалізацію.

Згідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 19.08.2016 № 1009 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України 21.08.2013 № 1222» та з урахуванням рівня пізнавальних можливостей учнів з інтелектуальними порушеннями, з метою оцінювання навчальних досягнень організовується навчально-пізнавальна діяльність школярів за формами: індивідуальною, груповою, фронтальною.

Індивідуальна передбачає самостійне виконання учнем навчального завдання на рівні навчальних можливостей (темпу роботи, рівня підготовки). Можлива безпосередня допомога вчителя (допомога й підтримка під час самостійної роботи) й опосередкована (виконання домашнього завдання за рекомендаціями вчителя).

Групова полягає у спільних зусиллях учнів щодо вирішення поставлених учителем завдань. Вони здійснюють планування, обговорення і вибір способів вирішення навчально-пізнавальних завдань, взаємоконтроль і взаємооцінку.

Фронтальна означає постановку перед класом проблемних питань або пізнавальних завдань, у вирішенні яких беруть участь усі учні: вони пропонують варіанти розв'язання, перевіряють, обґрунтовують, розвивають найбільш вдалі, відкидають неправильні. Учитель при цьому керує колективним пошуком рішень, спрямовує пізнавальну активність учнів.

Заклад може використовувати інші методи та форми оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців), зокрема метод спостереження, портфоліо тощо. Зазначені методи та форми детально висвітлено у серії методичних посібників, рекомендованих для використання³.

Тематичне та підсумкове оцінювання рекомендовано відобразити в класному журналі у вигляді рівнів знань (підготовчий, задовільний, середній, достатній), згідно критеріїв оцінювання, поданих у таблицях даного посібника «Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів з порушенням розумового розвитку» відповідними римськими цифрами «I», «II», «III», «IV». З предметів «Трудове навчання», «Образотворче мистецтво», «Музичне мистецтво» рекомендовано здійснювати тематичне та підсумкове оцінювання навчальних досягнень учнів.

³Сак Т.В. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі, 2011.

Критерії оцінювання досягнень учнів початкових класів з особливими освітніми потребами, які навчаються у загальноосвітніх школах в умовах інклюзії. Довідник науково-дослідницької лабораторії інклюзивної освіти. / Упорядники: Савчук Л.О., Юхимець І.В., Яценюк Л.І. – Рівне: РОІППО, 2012. – 330с.(див.список використаних джерел).

Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня

I рівень – початковий.

Учень (учениця) з допомогою вчителя фрагментарно, неточно відтворює окремі елементи, ознаки об'єкта вивчення; з допомогою вчителя виконує окремі дії, елементарні завдання. Ставлення до навчання байдуже. Потребує контролю, допомоги та стимулювання з боку вчителя.

II рівень – задовільний.

Учень (учениця) відтворює незначний обсяг навчального матеріалу. Матеріал в основному розуміє, але визначити головне не може. Здатний за зразком виконувати окремі дії, прості завдання, під керівництвом вчителя відтворити (переказати) спосіб виконання завдання. Ставлення до навчання позитивне, але недостатньо виразне, дійове і стає. Потребує постійного контролю та стимулювання діяльності з боку вчителя.

III рівень – середній.

Учень (учениця) в основному здатний відтворити більшу частину навчального матеріалу, але допускає окремі неточності. Матеріал розуміє, може виокремити головне і другорядне, частково чи за допомогою вчителя пояснити. Виконує дії та завдання в аналогічних умовах (під керівництвом вчителя). Достатньо стає зацікавлене ставлення до навчання. В окремих випадках потребує контролю та допомоги з боку вчителя.

IV рівень – достатній.

Учень відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Матеріал розуміє, може виокремити головне і другорядне, пояснити. Застосовує знання, вміння й навички в аналогічних та відносно нових умовах. Здатний самостійно і правильно виконувати дії, аналогічні та відносно нові завдання. Здатний пояснити використаний спосіб виконання завдання та застосувати для розв'язання іншого. Стає, виразно-позитивне ставлення до навчання.

Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня

I – початковий.

Учень (учениця) за допомогою вчителя фрагментарно впізнає (показує або називає) предмет вивчення. За повної підтримки вчителя намагається виконати елементарні практичні дії, переважно пасивного характеру, намагається оволодіти соціально-побутовими вміннями та навичками. Ставлення до навчання байдуже.

Потребує значної постійної допомоги, повної підтримки та супроводу з боку вчителя.

II – середній.

Учень (учениця) за допомогою учителя частково розпізнає об'єкт вивчення. Виконує окремі дії предметно-практичного змісту на рівні копіювання способу виконання. Володіє деякими соціально-побутовими вміннями та намагається застосовувати їх під керівництвом дорослого. Виявляє епізодичний інтерес до навчання, має байдуже або слабковиразне позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності. Потребує схвалення, постійної допомоги, супроводу, контролю та стимулювання.

III – достатній.

Учень (учениця) має уявлення про об'єкт вивчення. З використанням наочності відтворює (не завжди точно) основні змістові елементи навчального матеріалу. Матеріал в основному розуміє, але пояснити, виокремити в ньому суттєве та другорядне не може. За наслідуванням і словесною інструкцією епізодично виконує прості завдання предметно-практичного змісту, володіє соціально-побутовими вміннями, використовуючи їх у повсякденному житті та здатний застосовувати їх під керівництвом дорослого. Має байдуже або слабковиразне позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності. Потребує стимуляції та постійної значної допомоги щодо виконання предметно-практичних дій, завдання, організації робочого місця.

Основними **видами оцінювання** навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку є *поточне, тематичне та підсумкове*.

Враховуючи особливості навчальної діяльності учнів з порушеннями інтелектуального розвитку, тематична оцінка здійснюється за результатами поточного оцінювання. При цьому поточне оцінювання виконує діагностико-коригуючу, стимулюючу та соціальну функції. Кожному рівню навчальних досягнень відповідає своя шкала диференційованих балів (див. таблиці).

2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З ОСНОВНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ

2.1. УКРАЇНСЬКА МОВА (підготовчий, 1-4 класи)

В основу розробки критеріїв і норм оцінювання навчальних досягнень молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку з української мови покладено компетентнісний підхід до побудови шкільного мовного курсу, який передбачає розвиток в учнів умінь ефективно користуватися мовою з метою розв'язання комунікативних завдань. Для цього важливо забезпечити таке співвідношення мовної теорії і мовної практики, за якого пріоритетним є розвиток умінь мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання, письма.

З огляду на зазначене *об'єктами перевірки й оцінювання* навчальних досягнень учнів з мови навчання є чотири види мовленнєвої діяльності:

- аудіювання;
- говоріння;
- читання;
- письмо.

Оцінюванню підлягають знання, пізнавальні і практичні навички та уміння, якими учні оволоділи з читання і письма (відповідно до програмних вимог на кожний рік навчання), ставлення до навчально-практичної діяльності.

1. Аудіювання (слухання і розуміння прослуханого) Оцінюється здатність розуміти незнайоме за змістом висловлювання після одного прослуховування (кількість повторень може бути змінена, в залежності від індивідуальних особливостей дитини). Оцінюванню підлягають: розуміння теми, основної думки, причинно-наслідкових зв'язків.

Перевірка елементарних аудіативних умінь здійснюється фронтально в 2-4 класах у кінці кожного семестру.

Для цього використовується незнайомий текст художнього стилю (прості короткі казки, оповідання).

2. Говоріння (діалогічне та монологічне висловлювання(усний переказ)

Перевірка сформованості усного (діалогічного і монологічного) мовлення здійснюється індивідуально в 2-4 класах наприкінці кожного семестру.

Під час перевірки сформованості діалогічного мовлення увага звертається на: уміння відповідати на запитання за змістом прослуханого, прочитаного, побаченого (за умови підтримки та стимулювання з боку вчителя); вміння відповісти на запитання співбесідника або запитати його; висловлювати емоційне

ставлення до описуваних подій (за умови допомоги вчителя), підтримувати та ініціювати діалоги з учителем, однокласниками; брати участь в інсценуванні діалогів (1-3 репліки), які стосуються знайомих навчальних та побутових ситуацій, діалогів з казок, оповідань тощо.

Під час перевірки сформованості монологічного мовлення увага звертається на: уміння розповідати про виконане завдання, побачене, почуте (за умови опори на попередній діалог з вчителем, з його допомогою та під його контролем; знати і застосовувати на практиці певні форми мовленнєвого етикету).

3. Читання. Перевірка навички читання тексту (з 2 класу) та розуміння прочитаного. Під час перевірки звертається увага на смислову і технічну сторони читання. Технічна сторона читання полягає у перевірці способу читання: побуквений, відривний складовий, плавний складовий, читання цілими словами, групами слів. Показники: а) правильність – відсутність замінів, пропусків, додавань (повторів, «вигадувань»), перестановок; б) виразність – інтонація, паузи, наголоси.

Смислова передбачає розуміння значень слів, змісту речень, основного смислу прочитаного (теми, основної думки), розуміння фактичного змісту прочитаного (дійові особи, події, факти, зв'язки). Смислова сторона читання при визначенні рівня виступає головною, а технічна сторона другорядною.

4. Письмо. Оцінюванню підлягають: правильність – вміння писати елементарні графічні елементи (лінії, палички, рисочки тощо); види поєднання букв, орфографічні навички; дотримання правил правопису; спосіб списування (з 2 класу): побуквений з проговорюванням, побуквений, поскладовий, цілими словами після другого, першого їх прочитання; письмо під диктування; ставлення до виконуваної роботи; уміння використовувати допомогу; дотримання гігієнічних навичок письма.

Оцінюванню підлягають знання, пізнавальні і практичні навички та уміння, якими учні оволоділи з читання і письма, ставлення до навчально-практичної діяльності, що були покладені в основу визначення **рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку** (I - початковий, II - задовільний, III - середній, IV – достатній) та **критеріїв їх оцінювання**, відповідних їм оцінок у **балах** (див. таблицю 1) та відповідно, для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня – рівнів (I – початковий, II – середній, III – достатній) (див. таблицю 2).

Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня

I рівень – початковий.

Аудіювання. Учень (учениця) будує 1-2 простих непоширених речення, зміст яких свідчить про елементарні уявлення про предмет мовлення. Потребує постійного стимулювання діяльності.

Говоріння. Учень (учениця) підтримує діалог лише зацікавленим ставленням до співрозмовника, реагуючи на репліки співрозмовника. Здатний побудувати коротке монологічне звернення.

Читання. Учень (учениця) зливає букви у склади під час читання, переходить до поскладового способу, припускається різних видів помилок. Значення багатьох слів та змісту речень не розуміє. Байдужий до читання. Потребує постійного контролю вчителя.

Письмо. Учень (учениця) пише (намагається писати) букви, допускаючи порушення у їх поєднанні, у розмірах, не дотримується обмежувальних ліній. Списує по буквах, допускає пропуски, перестановки. Допомогу у вигляді інструкції та зразка не сприймає. Потребує посиленої допомоги.

II рівень – задовільний.

Аудіювання. Учень(учениця) розуміє та намагається переказати окремі епізоди чи частини змісту (кількість повторень вчителя залежить від індивідуальних можливостей дитини). Структура висловлювань порушена.

Говоріння. Учень (учениця) вступає в діалог відповідно до запропонованої ситуації, мети спілкування. Самостійно будує 2 і більше речень за допомогою вчителя. Демонструючи збіднений лексичний запас, структура висловлювань порушена. Може сприймати допомогу щодо виправлення мовних помилок.

Читання. Намагається читати складовим способом. Спостерігаються повтори окремих складів, слів. Допускає значні порушення у постановці наголосів, інтонуванні. Сприймає допомогу вчителя. Намагається відтворити фрагмент віршованого твору (за підтримки педагога).

Письмо. Учень (учениця) списує побуквено, намагаючись диктувати. Окремі двоскладові слова з відкритими складами – пише поскладово. Припускає різних типів помилок. Потребує допомоги вчителя.

III рівень – середній.

Аудіювання. Учень (учениця) зміст прослуханого відтворює під контролем вчителя з опорою на ілюстрації, план. Проявляє зацікавленість до теми висловлювання.

Говоріння. Учень (учениця) підтримує діалог, досить швидко добирає потрібні слова, але не висловлює свого ставлення до предмета обговорення. Намагається дотримуватися правил культури спілкування. Буде монологічний текст, який відзначається зв'язністю, але збіднений за змістом.

Читання. Учень (учениця) читає повільно, намагається читати цілими словами, правильно зливає звуки у склади. Іноді допускає помилки у вигляді повтору складів, слів. Інтонування речень, наголосів, логічних пауз під час читання не дотримується. Потребує стимулу, заохочення. Відтворює частину віршованого твору (за допомогою педагога).

Письмо. Учень (учениця) намагається писати пропорційно. Допускає незначні порушення в дотриманні графічної сітки. Списує по складах, дво-, трискладові слова – з проговорюванням. Допускає пропуски букв, недописування. Потребує стимулу з боку вчителя. До роботи ставиться позитивно.

IV рівень – достатній.

Аудіювання. Учень (учениця) з допомогою вчителя розкриває тему, основну думку висловлювання.

Говоріння. Учень (учениця) ініціює і підтримує діалог відповідно до ситуації спілкування, демонструє належну культуру спілкування, впевнено висловлює свою думку з приводу всіх аспектів предмета розмови.

Читання. Учень (учениця) читає плавно, цілими словами, з дотриманням правильного їх наголошення. Присутні виразність та емоційне забарвлення. Зміст прочитаного розуміє. Переказує за запитаннями (з опорою на план, малюнки). Відтворює віршований твір, передбачений програмою.

Письмо. Учень (учениця) пише букви пропорційні, іноді допускає помилки у поєднанні букв; намагається дотримуватись гігієнічних правил письма; списує цілими словами після першого їх прочитування. Під диктування пише словами, словосполученнями. Допускає 1-2 помилки або кілька охайних виправлень. Знання свідомі, правильні, повні. До роботи ставиться з інтересом; намагається працювати самостійно, потребує заохочення.

Таблиця 1

Рівень	Бал	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня
	1	<i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) фрагментарно звертає увагу на повідомлення, запитання, спонукання співрозмовника, байдужий до їх змісту. Допомогу у вигляді запитань, наочності, інших стимулюючих засобів не використовує.

	<p><i>Говоріння:</i> Учень (учениця) на запитання по змісту прослуханого чи прочитаного відповісти не може. Допомогу у вигляді запитань, наочності, інших стимулюючих засобів не використовує. До розмови байдужий, в діалог не вступає. Не вміє складати репліки відповідно до запропонованої ситуації і мети спілкування.</p> <p><i>Читання:</i> Учень (учениця) намагається зливати звуки у складі під час читання, переходить на побуквений спосіб, робить заміни букв. Змісту прочитаного не розуміє. На запитання до змісту тексту не відповідає. Байдужий до читання. Потребує постійної допомоги і контролю вчителя.</p> <p><i>Письмо:</i> Учень (учениця) порушує графіку букв, їх поєднання, дотримання обмежувальних ліній. Гігієнічних норм не дотримується. Під диктування не пише. Не має елементарних уявлень про мовні одиниці: не виділяє, не називає. Зразком не користується. Допомогу вчителя не сприймає. До роботи байдужий. Потребує постійного контролю, посиленої допомоги.</p>
2	<p><i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) реагує (звертає увагу) на репліки співрозмовника, відповідаючи лише на окремі запитання лише “так” чи “ні”. Потребує постійного стимулювання діяльності.</p> <p><i>Говоріння:</i> Учень (учениця) прослухане чи прочитане переказати не може; на запитання до малюнків за змістом прослуханого або прочитаного відповідає одним словом. Активності та зацікавленості в підтриманні розмови не виявляє. Не здатен побудувати монологічного звернення. Потребує постійного стимулювання діяльності.</p> <p><i>Читання:</i> Учень (учениця) зливає звуки у складі під час читання, переходить на побуквений спосіб, припускає різних типів помилок. Значення багатьох слів та змісту речень не розуміє. На запитання до змісту тексту не відповідає. Байдужий до читання. Потребує постійного контролю вчителя. Намагається відтворити фрагмент віршованого твору (за підтримки педагога).</p> <p><i>Письмо:</i> Учень (учениця) намагається писати букви, допускаючи порушення у їх поєднанні, у розмірах, не дотримується обмежувальних ліній. Списує по буквах, допускає пропуски, перестановки. Допомогу у вигляді інструкції та зразка не сприймає. До роботи байдужий. Потребує постійного контролю, посиленої допомоги.</p>
3	<p><i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) буде 1-2 простих непоширених речень, зміст яких свідчить про елементарні уявлення про предмет мовлення. Відповідає, переважно повторюючи відповіді за співрозмовником. Допомогу у вигляді</p>

	<p>ілюстрацій, навідних запитань сприймає частково. Потребує постійного стимулювання діяльності.</p> <p><i>Говоріння:</i> Учень (учениця) підтримує діалог лише зацікавленим ставленням до співрозмовника, реагуючи на репліки співрозмовника (повідомлення, запитання, спонукання), не ініціюючи розмови. Повторює слова та відповіді за співрозмовником. Не концентрується на змісті. Здатен побудувати коротке монологічне звернення.</p> <p><i>Читання:</i> Учень (учениця) називає букви, читає побуквено. Допускає заміну, перестановку окремих букв, складів. Припускається багатьох помилок у вимові звуків, слів, інтонуванні речень. Зміст прочитаного не завжди розуміє. Потребує допомоги вчителя в поясненні незнайомих слів. До читання байдужий, потребує постійного контролю та активізації діяльності.</p> <p><i>Письмо:</i> Учень (учениця) списує по буквах, допускає пропуски, перестановки, недописування, допускає помилки у поєднанні букв, у їх розмірах. Плує написання букв зі схожими елементами (<i>м-л, ш-и, т-п</i> та інші). Може допускати дзеркальне написання букв. Письмо неохайне. Ставлення до роботи байдуже. Потребує спонукання і допомоги.</p>
4	<p><i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) елементарно орієнтується у змісті предмету мовлення, не розуміє причинно-наслідкових зв'язків. Відповіді на запитання до змісту дає простими непоширеними аграматичними реченнями. Частково сприймає допомогу вчителя у вигляді навідних запитань та ілюстрацій. Потребує постійної підтримки та стимулювання діяльності.</p> <p><i>Говоріння:</i> Учень (учениця) підтримує діалог у разі спонукання до розмови, коли мова йдеться про фактичний зміст (події). Робить довгі паузи, формулює окремі неточні репліки діалогу, окремі репліки співрозмовника залишає без відповіді, перебиває його. Будує прості непоширені речення. Демонструє обмежений лексичний запас, не вживає слова ввічливості, припускається мовних помилок.</p> <p><i>Читання:</i> Учень (учениця) багатоскладові та зі збігом приголосних слова читає побуквеним способом. Спостерігаються заміни, повтори, перестановки букв, складів, допускає порушення звуковимови. Розділових знаків не дотримується. Меж речення не виділяє. Не розуміє значення окремих слів. Над змістом тексту працює з допомогою вчителя. До читання ставиться пасивно; потребує постійної допомоги і контролю за діяльністю з боку вчителя. Намагається відтворити фрагмент віршованого твору (за підтримки педагога).</p>

	<p><i>Письмо:</i> Учень (учениця) майже засвоїв написання букв. Допускає помилки у поєднанні букв, виходить за лінії. Не дотримується розмірів букв, окремих елементів. Може допускати дзеркальне написання букв. Списує побуквено. Не акцентує увагу на розділових знаках. Робить значну кількість помарок (виправлення по написаному, наведення). Знання про мовні одиниці фрагментарні, нестійкі. Завдання виконує поетапно, за детальною інструкцією, з опорою на наочно-ілюстративний матеріал. Потребує стимулу та посиленого контролю.</p>
5	<p><i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) розуміє окремі частини (епізоди) змісту, не пов'язуючи їх із загальним змістом висловлювання. Причинно-наслідкові зв'язки не встановлює. Допомогу у вигляді ілюстрацій, навідних запитань сприймає частково. Потребує контролю та стимулювання.</p> <p><i>Говоріння:</i> Учень (учениця) вступає в діалог відповідно до запропонованої ситуації, мети спілкування. Мотиви спілкування дуже низькі. Не вислуховує до кінця співрозмовника. Будує 2-3 речення або переказує окремі фрагменти змісту, що не утворюють зв'язний текст. Лексичний запас обмежений, припускається мовних помилок. Самостійності не проявляє. З допомогою вчителя використовує норми мовного етикету.</p> <p><i>Читання:</i> Учень (учениця) в багатоскладових та зі збігом приголосних словах допускає побуквений спосіб. Спостерігаються помилки у вимові закінчень слів, наголошуванні слів, інтонуванні речень. Не розуміє значення окремих слів. З допомогою вчителя відповідає на питання до змісту, знаходить підтвердження словами тексту, орієнтується у структурі твору. Намагається відтворити фрагмент віршованого твору (за підтримки педагога). Потребує допомоги і контролю за діяльністю.</p> <p><i>Письмо:</i> Учень (учениця) списує побуквено. Під диктування пише букви, окремі склади. Не дотримується вивчених правил правопису. Спостерігаються помилки у поєднанні та розмірах букв, пропуски, недописування закінчень, недотримання графічної сітки. Робить багато виправлень. Проявляє частковий інтерес до виконуваної роботи. Виявляє з допомогою вчителя фрагментарні знання про мовні одиниці. Окремі завдання виконує по зразку, невпевнено. Потребує постійної підтримки та контролю вчителя. Гігієнічних навичок дотримується при посиленому контролі вчителя.</p>
6	<p><i>Аудіювання:</i> Учень(учениця) розуміє та намагається переказати окремі епізоди чи частини змісту за ілюстраціями, навідними запитаннями при значній допомозі вчителя. Структура висловлювань порушена.</p>

	<p><i>Говоріння:</i> Учень (учениця) вступає в діалог відповідно до запропонованої ситуації, мети спілкування. Мотиви спілкування низькі. Буде 2 і більше речень або переказує окремі фрагменти змісту зі значною допомогою вчителя. Демонструючи збіднений лексичний запас, мовних помилок дуже багато. Фрази незавершені, непоширені. Може сприймати допомогу щодо виправлення мовних помилок.</p> <p><i>Читання:</i> Намагається читати складовим способом. Спостерігаються повтори окремих складів, слів. Допускає значні порушення у постановці наголосів, інтонуванні. У змісті тексту орієнтується з допомогою вчителя. Добирає ілюстрації. З допомогою вчителя відповідає на питання до змісту, знаходить підтвердження словами тексту, орієнтується у структурі твору. Лексику твору не використовує. Сприймає допомогу вчителя. Намагається відтворити фрагмент віршованого твору (за підтримки педагога). Намагається відтворити фрагмент віршованого твору (за підтримки педагога).</p> <p><i>Письмо:</i> Учень (учениця) намагається писати по лініях сітки, окремі показники техніки письма ще у стані становлення; букви непропорційні, з ламаними елементами, часто зливає їх при написанні, написання розтягнуте. Списує побуквено, намагаючись диктувати. Окремі двоскладові слова з відкритими складами – поскладово. Допускає пропуски, перестановки, недописування. Намагається самостійно контролювати письмо. Під диктування пише склади, прості слова без збігу приголосних, подвоєнь та пом'якшень. Правил переносу слів не дотримується. Виділяє за допомогою запитань мовну одиницю, може вирізнити її серед інших. Намагається застосовувати знання в діяльності. Потребує контролю та допомоги.</p>
7	<p><i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) намагається визначити тему висловлювання, фрагментарно сприймає сюжетну лінію, встановлює окремі елементарні причинно-наслідкові зв'язки, не диференціює в змісті головне і другорядне. У висловлюваннях спостерігаються порушення послідовності викладу, повтори вже висловленого. Сприймає допомогу у вигляді навідних запитань, ілюстрацій. Потребує стимулу і контролю з боку вчителя.</p> <p><i>Говоріння:</i> Учень (учениця) буде збіднений за змістом текст із 2-х і більше речень. У висловлюваннях наявні недоліки: порушена структура мовлення (відсутні зачин або кінцівка), збіднена лексика, є мовні помилки. Діалог на задану тему часто до кінця не підтримує. Не висловлює свого ставлення до предмета обговорення. Сприймає допомогу щодо виправлення мовних помилок, інструкції щодо використання норм мовного етикету.</p> <p><i>Читання:</i> Учень (учениця) читає повільно, протяжно по</p>

складах. Допускає помилки у вигляді перестановки букв, складів, постановки наголосів. Інтонації речень не дотримується. Конкретизує факти, узагальнює події з допомогою вчителя. Лексику твору не використовує. З допомогою вчителя орієнтується у структурі твору. Починає проявляти інтерес до читання. Сприймає допомогу вчителя у вигляді навідних запитань. Відтворює частину віршованого твору (за допомогою педагога).

Письмо: Учень (учениця) намагається дотримуватися графічної сітки, пропорцій у написанні букв. Допускає порушення у поєднанні букв. Списує по складах, слова зі збігом приголосних – по буквах. Допускає помилки на вивченні правила правопису. Правил переносу слів не дотримується. Під диктування пише склади, прості слова без збігу приголосних, подвоєнь та пом'якшень. Гігієнічних норм письма не дотримується. Намагається самостійно виділяти мовні одиниці, проте знання про них безсистемні, неточні, неповні. Використовує знання з допомогою вчителя. Проявляє зацікавленість до виконання завдань.

8

Аудіювання: Учень (учениця) з допомогою вчителя визначає тему висловлювання, самостійно розкрити її не може. Фрагментарно сприймає сюжетну лінію. Зміст відтворює за планом з допомогою вчителя не в повному об'ємі. В основному дотримується структури висловлювання. Не висловлює свого ставлення до прослуханого, емоції поверхові. Потребує стимулу і контролю з боку вчителя.

Говоріння: Учень (учениця) намагається підтримати діалог відповідно до ситуації спілкування, достатньо швидко добирає потрібні слова, але не висловлює свого ставлення до предмета обговорення. Репліки непоширені, неповні, монотонні. Будує текст, який відзначається певною зв'язністю, але збіднений за змістом; у висловлюванні спостерігається відхилення від авторського тексту (переказ), порушення послідовності викладу, відсутні зачин або кінцівка, збіднена лексика, є мовні помилки. Не завжди дотримується правил культури спілкування. Потребує стимулу і контролю з боку вчителя.

Читання: Учень (учениця) читає повільно, протяжно по складах. Намагається читати цілими словами. Спостерігаються окремі повтори складів, слів, заміни букв. Читання монотонне, розділових знаків не дотримується. Намагається правильно відповідати на питання до змісту прочитаного. З допомогою вибірково переказує. З допомогою вчителя орієнтується у структурі твору. Виявляє вибірковий інтерес до прочитаного. Відтворює частину віршованого твору (за допомогою педагога). Потребує стимулу до діяльності.

	<p><i>Письмо:</i> Учень (учениця) пише майже пропорційно, але часто спостерігається різний нахил складових елементів букв. Намагається дотримуватися графічної сітки. Допускає порушення у поєднанні. Списує по складах, слова зі збігом приголосних, апострофом, подвоєнням – по буквах. Допускає окремі помилки на вивчені орфограми. Правил переносу слів дотримується частково. Присутні виправлення, наведення. Письмо намагається контролювати. Самостійно виділяє значну частину мовних одиниць, розрізняє граматичні поняття. Знання безсистемні, неузагальнені. Потребує допомоги та контролю у виконанні завдань. До роботи ставиться позитивно.</p>
<p>9</p>	<p><i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) може розкрити тему висловлювання, але не основну думку. В основному дотримується структури висловлювання, композиції. Намагається спиратися на елементарні причинно-наслідкові зв'язки. Зміст прослуханого відтворює під контролем вчителя з опорою на ілюстрації, план. Проявляє зацікавленість до теми висловлювання.</p> <p><i>Говоріння:</i> Учень (учениця) підтримує діалог, досить швидко добирає потрібні слова, але не висловлює свого ставлення до предмета обговорення. Намагається дотримуватися правил культури спілкування. Будує текст, який відзначається зв'язністю, але збіднений за змістом; у висловлюванні спостерігається відхилення від авторського тексту (переказ), порушення послідовності викладу, збіднена лексика. Не завжди дотримується правильного інтонування речень. Припускається кількох мовних помилок.</p> <p><i>Читання:</i> Учень (учениця) читає повільно, намагається читати цілими словами, правильно зливає звуки у склади. Іноді допускає помилки у вигляді повтору складів, слів. Інтонування речень, наголосів, логічних пауз під час читання не дотримується. Намагається відповідати самостійно на запитання по тексту, але лексику твору для відповіді не використовує. Оцінке ставлення до прочитаного не виявляє. Відтворює частину віршованого твору (за допомогою педагога). Потребує стимулу, заохочення. Цікавиться оцінкою власної діяльності.</p> <p><i>Письмо:</i> Учень (учениця) пише майже пропорційно. Дотримується більшості типів поєднання букв. Допускає незначні порушення в дотриманні графічної сітки. Списує по складах, дво-, трискладові слова – з проговорюванням. Допускає пропуски букв, недописування. При списуванні речень дотримується знаків пунктуації. Потребує допомоги в переносі слів. Письмо намагається контролювати. При диктуванні допускає помилки в написанні слів з подвоєннями, з <i>я, ю, є</i> після приголосних, з <i>-ьо-, -йо-</i>. Самостійно виділяє значну частину</p>

	<p>мовних одиниць, намагається оперувати граматичними поняттями. Знання безсистемні, неузагальнені. Завдання виконує при незначній допомозі. До роботи ставиться позитивно.</p>
<p>10</p>	<p><i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) з допомогою розкриває тему, основну думку. Намагається слідкувати за послідовністю і логічністю висловлювання. Спирається на елементарні причинно-наслідкові зв'язки. Текст переказує з опорою на ілюстрації, план з допомогою вчителя. Може відтворити окремі факти, фрагменти тексту з допомогою вчителя. Висловлює своє ставлення до сприйнятого висловлювання.</p> <p><i>Говоріння:</i> Учень (учениця) ініціює і підтримує діалог відповідно до ситуації спілкування, демонструє належну культуру спілкування, висловлює своє ставлення, але невпевнено і з приводу попередньо засвоєних, але не всіх аспектів спілкування. Репліки носять побутовий характер. У висловлюваннях використовує складні речення, припускається помилок у мовному оформленні.</p> <p><i>Читання:</i> Учень (учениця) читає монотонно, цілими словами у доступному темпі. З допомогою вчителя намагається інтонувати речення. Орієнтується у фактичному змісті та структурі тексту. Відповіді на запитання вчителя намагається підтвердити словами (уривками) з тексту. Виявляє інтерес до читання, активність під час роботи над змістом. Відтворює віршований твір, передбачений програмою.</p> <p>Намагається виконувати усі завдання та рекомендації вчителя. Потребує стимулювання.</p> <p><i>Письмо:</i> Учень (учениця) графіку букв переважно не порушує, пише пропорційно. Є незначні помилки у поєднанні букв, особливо у словах зі збігом приголосних. Графічна сітка витримується. Письмо розбірливе, охайне. Списує по складах, окремі слова цілісно після першого прочитування. Допускає окремі пропуски у словах зі збігом приголосних. Намагається контролювати правильність списування. Під диктування пише словами. Самостійно виділяє більшу частину мовних одиниць. У виконанні завдань намагається спиратися на знання граматичних понять. В роботі користується інструкцією. Потребує незначної допомоги та підтримки вчителя.</p>

<p>11</p>	<p><i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) з допомогою розкриває тему, основну думку висловлювання. Розуміє і дотримується елементарних причинно-наслідкових зв'язків. У власних висловлюваннях використовує складні та поширені речення. Висловлює свою думку з приводу предмета розмови, однак не дуже впевнено, потребує стимулу і допомоги вчителя.</p> <p><i>Говоріння:</i> Учень (учениця) ініціює і підтримує діалог відповідно до ситуації спілкування, демонструє належну культуру спілкування, висловлює свою думку з приводу предмета розмови, однак не дуже впевнено. У висловлюваннях намагається дотримуватися правильної інтонації. Правильно будує (переказує) текст, розкриваючи його загальний зміст і головну думку. Припускається незначних помилок у мовному оформленні.</p> <p><i>Читання:</i> Учень (учениця) читає повільно цілими словами. Дотримується правильності наголосів у словах. Намагається пояснити причинно-наслідкові зв'язки між подіями у творі. Може скласти деякі оцінні судження. Використовує ілюстрації до творів. Відтворює віршований твір, передбачений програмою.</p> <p>На запитання до змісту знаходить текстові підтвердження. Користується лексикою твору. Потребує стимулу з боку вчителя.</p> <p><i>Письмо:</i> Учень (учениця) пише букви пропорційно, іноді допускає помилки у поєднанні букв; гігієнічних правил письма дотримується. Письмо розбірливе, охайне. Списує по 1-2 коротких слова. Під диктування пише словами, словосполученнями. Допускає 2-3 незначні помилки, виправлення. Диференціює кожен мовну одиницю. Граматичні знання повні, свідомі, але неглибокі. Спостерігається відсутність системності знань. До роботи ставиться з інтересом; намагається працювати самостійно, потребує заохочення.</p>
<p>12</p>	<p><i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) розкриває тему, основну думку висловлювання. Розуміє елементарні причинно-наслідкові зв'язки. Може будувати власні висловлювання за змістом прослуханого, використовуючи складні та поширені речення. Висловлює свою думку з приводу предмета розмови, емоційно реагує на зміст.</p> <p><i>Говоріння:</i> Учень (учениця) ініціює і підтримує діалог відповідно до ситуації спілкування, демонструє належну культуру спілкування, висловлює свою думку з приводу всіх аспектів предмета розмови. Речення-репліки діалогу інтонує. Вправно будує (переказує) текст, розкриває його зміст і головну думку, висловлює своє ставлення до висловлюваного.</p> <p><i>Читання:</i> Учень (учениця) читає плавно, цілими словами, з</p>

	<p>дотриманням правильного їх наголошення. Присутні виразність та емоційне забарвлення. Зміст прочитаного розуміє. Відтворює віршований твір, передбачений програмою. Переказує за запитаннями (з опорою на план, малюнки).</p> <p><i>Письмо:</i> Учень (учениця) пише букви пропорційні, з однаковим нахилом, правильно поєднані; дотримується гігієнічних правил письма; списує цілими словами їх прочитування. Під диктування пише словами, словосполученнями. Допускає 1-2 помилки або кілька охайних виправлень. Знання свідомі, правильні, повні. До роботи ставиться з інтересом; намагається працювати самостійно, потребує заохочення.</p>
--	---

Таблиця 2

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнів порушеннями інтелектуального розвитку помірною ступеня
I – початковий	<p><i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) фрагментарно звертає увагу на повідомлення, запитання, спонукання співрозмовника, байдужий до їх змісту. Допомогу у вигляді запитань, наочності, інших стимулюючих засобів не використовує.</p> <p><i>Говоріння:</i> Учень (учениця) на запитання по змісту прослуханого чи прочитаного відповісти не може. Допомогу у вигляді запитань, наочності, інших стимулюючих засобів не використовує. До розмови байдужий, в діалог не вступає. Не здатен скласти коротке монологічне звернення. Не вміє складати репліки відповідно до запропонованої ситуації і мети спілкування.</p> <p><i>Читання:</i> Учень (учениця) змісту прочитаного не розуміє. На запитання до змісту тексту не відповідає. Байдужий до читання. Потребує постійної допомоги і контролю вчителя.</p> <p><i>Письмо.</i> Учень (учениця) намагається писати графічні елементи букв, їх поєднання. Гігієнічних норм не дотримується. Зразком не користується. Допомогу вчителя не сприймає. До роботи байдужий. Потребує постійного контролю, посиленої допомоги.</p>

<p style="text-align: center;">II – середній</p>	<p><i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) елементарно орієнтується у змісті предмету мовлення. Реагує (звертає увагу) на репліки співрозмовника, відповідаючи на окремі запитання лише “так” чи “ні”. Потребує постійної підтримки та стимулювання діяльності.</p> <p><i>Говоріння:</i> Учень (учениця) прослухане чи прочитане переказати не може; на запитання до малюнків за змістом прослуханого або прочитаного відповідає одним словом. Активності та зацікавленості в підтриманні розмови не виявляє. Потребує постійного стимулювання діяльності.</p> <p><i>Читання:</i> Учень (учениця) зливає звуки у склади під час читання, переходить на побуквений спосіб, робить заміни букв. Значення багатьох слів та змісту речень не розуміє. До читання ставиться пасивно; потребує постійної допомоги і контролю за діяльністю з боку вчителя.</p> <p><i>Письмо:</i> Учень (учениця) пише букви, допускаючи порушення у їх поєднанні, у розмірах, не дотримується обмежувальних ліній. Списує по буквах, допускає пропуски, перестановки. Допомогу у вигляді інструкції та зразка не сприймає. До роботи байдужий. Потребує постійного контролю, посиленої допомоги.</p>
<p style="text-align: center;">III – достатній</p>	<p><i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) будує 1-2 простих непоширених речення, зміст яких свідчить про елементарні уявлення про предмет мовлення. Відповідає, переважно повторюючи відповіді за співрозмовником. Допомогу у вигляді ілюстрацій, навідних запитань сприймає частково. Потребує постійного стимулювання діяльності.</p> <p><i>Говоріння:</i> Учень (учениця) підтримує діалог лише зацікавленим ставленням до співрозмовника, реагуючи на репліки співрозмовника (повідомлення, запитання, спонукання), не ініціюючи розмови. Повторює відповіді за співрозмовником. Будує прості непоширені речення. Потребує постійного стимулювання діяльності.</p> <p><i>Читання:</i> Учень (учениця) допускає заміну, перестановку окремих букв. Читає побуквено. Припускається багатьох помилок у вимові звуків, складів, слів. Потребує допомоги вчителя в поясненні незнайомих слів. Зміст прочитаного розуміє з допомогою потребує постійного контролю та активізації діяльності.</p> <p><i>Письмо.</i> Учень (учениця) допускає помилки у поєднанні букв, у їх розмірах. Орієнтується у написанні букв зі схожими елементами. Може допускати дзеркальне написання букв. Списує окремі слова. Письмо неохайне. Ставлення до роботи позитивне. Потребує спонукання і допомог з боку вчителя.</p>

2.2.МАТЕМАТИКА (підготовчий, 1-4 класи)

Предмет математика має мету – формування доступних кількісних, просторових, часових уявлень та понять, знань про величини, основи наочної геометрії; корекція та розвиток психічних процесів, пізнавальної діяльності, особистості учня; формування практичних умінь та навичок, що створюють умови інтеграції розумово відсталих учнів у суспільство.

Оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюється на основі врахування рівня сформованості математичних компетентностей:

- здатність розуміти роль математики у пізнанні дійсності;
- здатність користуватися математичною термінологією;
- здатність усвідомлено користуватися обчислювальними прийомами і виконувати арифметичні дії додавання, віднімання, множення, ділення;
- здатність застосовувати обчислювальні навички та досвід вимірювання величин у практичних ситуаціях;
- здатність розв'язувати прості і складені арифметичні задачі;
- здатність орієнтуватися у просторі та на площині.

Об'єктами оцінювання в учнів спеціальної школи є структурні компоненти їх навчальної діяльності, а саме:

1. Змістовий компонент:

- знання про об'єкти вивчення (уявлення, поняття, правила про вимоги до результату);
- про складові та послідовність виконання завдання.

Змістовий компонент характеризується відповідно до змісту навчання математики:

- нумерація чисел (усна й письмова);
- арифметичні дії (додавання, віднімання, множення, ділення);
- рівняння, нерівності;
- геометричні фігури (кут, відрізок, промінь, круг, коло, трикутник, чотирикутник, квадрат, п'ятикутник); тіла (куб, куля);
- величини (одиниці довжини – мм, см, дм, м, км; одиниці маси – г, кг, ц; одиниці об'єму – л; одиниці часу – год., хв., сек.; одиниці вартості – коп., грн.) та співвідношення між одиницями вимірювання (1см = 10 мм, 1 дм = 10 см і тощо), залежності між величинами.

Знання оцінюються за а) повнотою, б) правильністю, в) логічністю, г) усвідомленістю (розуміння, виділення головного; вербалізація: відтворення (переказ), пояснення).

При оцінці аналізу підлягають такі характеристики знань:

- повнота (від фрагментарного відтворення навчального матеріалу до відтворення матеріалу у повному обсязі);
- правильність (не завжди точно та правильно відтворюється навчальний матеріал);
- усвідомленість (від розуміння в основному, переказу до вміння пояснити, виокремити головне та другорядне);
- застосування знань: адекватність, самостійність (за зразком, аналогічні, відносно нові).

2. Операційно-організаційний компонент - дії, способи дій (вміння, навички), діяльність:

- предметні (відповідно до змісту навчального предмету «Математика»);
- розумові (порівнювати, узагальнювати, класифікувати, абстрагувати) та загальнонавчальні (аналізувати, планувати, контролювати дії та результат виконання завдання, діяльності в цілому), вміння користуватися підручником та іншими джерелами інформації.

Уміння оцінюються за показниками:

- вміння виконувати дії, завдання в різних умовах новизни (за зразком, аналогічні, відносно нові);
- самостійність виконання завдання, надана допомога (практична – спільне виконання дії з вчителем, показ дії; вербальна – повторний інструктаж, аналіз, пояснення завдання, запитання, підказка, вказівка; загальна – стимулювання, підтримка, схвалення, активізація уваги);
- усвідомленість способу виконання завдання (розуміння, вербалізація: відтворення (переказ), пояснення);
- виправлення помилок (за допомогою вчителя, самостійно);
- правильність виконаної роботи;
- цілеспрямованість, поетапність виконання завдання (аналіз, планування, організація, практичне виконання, контроль), повнота виконання завдання.

При оцінці підлягають аналізу такі характеристики дій:

- правильність;
- швидкість (норми часу визначає вчитель).

Слід враховувати такі особливості виконання математичних завдань, зокрема:

- розуміння завдання;
- новизна умов завдання (за зразком, аналогічне, відносно нове);
- самостійність виконання (контроль, допомога);
- усвідомленість способу виконання завдання (від переказу до пояснення);
- якість виконання роботи;
- цілеспрямованість, поетапність виконання.

3. **Емоційно-мотиваційний компонент** – ставлення до навчання. При оцінці підлягають аналізу такі його характеристики:

- характер і сила (байдуже, недостатньо виразне, позитивне, зацікавлене, виразно-позитивне);

- дієвість (від споглядального (пасивного до дійового);

- сталість (від епізодичного до сталого).

Зазначені характеристики змістового, операційно-організаційного та емоційно-мотиваційного компонентів учіння дитини покладаються в основу визначення рівнів навчальних досягнень (**I – початковий, II – задовільний, III – середній, IV – достатній**) та критеріїв оцінювання навчальних досягнень відповідних їм оцінок (у балах) в учнів початкових класів з навчального предмету «Математика» (див. таблицю 1) та відповідно, для учнів з помірною розумовою відсталістю – рівнів (I – початковий, II – середній, III – достатній) (див. таблицю 2).

Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня

I рівень – початковий.

Учень фрагментарно, неточно відтворює окремі математичні елементи, ознаки об'єкта вивчення. З допомогою вчителя виконує окремі дії, елементарні завдання. Ставлення до навчання байдуже чи слабко виразне-позитивне. Потребує контролю, допомоги та стимулювання з боку вчителя.

II рівень – задовільний.

Учень відтворює до половини обсягу навчального матеріалу. Матеріал розуміє частково, здатний за зразком застосовувати набуті знання, окремі дії, прості завдання, відтворити спосіб виконання завдання.

Ставлення до навчання позитивне, але недостатньо виразне, дійове та стає. Потребує контролю, допомоги та стимулювання діяльності щодо виконання математичного завдання.

III рівень – середній.

Учень відтворює більшу частину навчального матеріалу. Матеріал усвідомлює, може виокремити головне та другорядне, частково чи з допомогою вчителя пояснити, здатний застосовувати знання в аналогічних умовах. Достатньо стає зацікавлене ставлення до навчання. Потребує допомоги вчителя в окремих випадках. Достатньо володіє математичною мовою.

IV рівень – достатній.

Учень повно відтворює математичний матеріал, визначений навчальною програмою. Матеріал розуміє, усвідомлює, може виокремити головне та другорядне, пояснити. Застосовує знання, вміння та навички в аналогічних та

відносно нових умовах. Здатний самостійно і правильно виконувати аналогічні та відносно нові завдання. Здатний пояснити спосіб виконання завдання та застосувати його для розв'язання іншого. Вміє самостійно розв'язувати приклади і задачі, складає приклади і задачі за зразком або з допомогою вчителя. Зацікавлене, виразно позитивне ставлення до навчання.

Таблиця 1

Рівень	Бал	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня
	1	Учень володіє елементарними вміннями на рівні копіювання зразка способу дій. Дії переважно пасивного характеру. Ставлення до навчання байдуже. Потребує повної підтримки та супроводу з боку вчителя.
	2	За повної підтримки вчителя, спільно з ним учень намагається розв'язувати найпростіші задачі та приклади на конкретному матеріалі в межах навчальної програми. Розпізнає числа, які одержують при лічбі та вимірюванні однією одиницею. Потребує постійного контролю та стимулювання. Ставлення до навчання байдуже, поведінка ситуативна.
	3	Учень за допомогою вчителя фрагментарно відтворює незначний обсяг навчального матеріалу. За словесною інструкцією, зразком і допомогою вчителя учень розв'язує найпростіші (окремі) приклади і задачі без переходу через розряд. Ставлення до навчання байдуже або недостатньо позитивне. Потребує постійного контролю, значної допомоги та стимулювання з боку вчителя.
	4	Учень з використанням наочності відтворює (не завжди точно) навчальний матеріал до чверті обсягу. Матеріал частково розуміє, пояснити спосіб розв'язку, виділити суттєве та другорядне не може. За наслідуванням і словесною інструкцією епізодично виконує прості завдання математичного змісту. Використовує вивчені математичні знаки, записує приклади, розв'язує приклади без переходу через розряд з допомогою вчителя, розв'язує прості арифметичні задачі з допомогою вчителя та з опорою на ілюстративний матеріал, схеми. Виконує геометричні завдання з допомогою вчителя. Ставлення до навчання недостатньо позитивне. Потребує стимулювання постійної активізації, контролю.
	5	Учень відтворює (не завжди точно) навчальний матеріал до половини обсягу. Здатний виконувати за зразком окремі дії та прості математичні завдання, застосовувати набуті знання. З

		допомогою вчителя використовує склад числа, назви компонентів арифметичних дій, виконує за зразком та допомогою арифметичні дії, розв'язує прості арифметичні задачі, має уявлення про одиниці вимірювання довжини, вартості, геометричні завдання виконує за зразком та аналогією. Ставлення до навчання позитивне, але недостатньо виразне. Потребує стимулювання активізації та контролю.
	6	Учень в основному правильно відтворює половину обсягу навчального матеріалу. Зміст розуміє частково. За допомогою вчителя відтворює спосіб виконання математичного завдання, арифметичні дії за зразком в межах програмового матеріалу. Спільно з педагогом розв'язує прості арифметичні задачі, геометричні завдання. Називає компоненти арифметичних дій з опорою на наочність. Записує двоцифрові числа у вигляді суми розрядних доданків. Ставлення до навчання позитивне, але недостатньо виразне. Потребує контролю та стимулювання діяльності за ситуацією.
	7	Учень відтворює матеріал половини обсягу навчальної програми. Матеріал здебільшого усвідомлює. За допомогою вчителя може пояснити свою відповідь. За вказівкою (інструкцією) вчителя здатний самостійно, за допомогою алгоритму, але не завжди правильно виконати прості завдання, елементарно переказати спосіб виконання математичного завдання. За допомогою вчителя розв'язує задачі, передбачені програмою; називає і порівнює числа, отримані при вимірюванні. Виконує геометричні завдання в межах теми з частковою допомогою вчителя. виправляє помилки, на які вказує вчитель після додаткового виконання математичного завдання з опорою на алгоритм. Потребує контролю та стимулювання з боку вчителя.
	8	Учень в основному правильно відтворює більшу частину навчального матеріалу. Математичний матеріал розуміє. За допомогою вчителя аналізує розв'язок прикладів та задач (практичні завдання), передбачених програмою. За незначної допомоги вчителя застосовує наявні уміння та навички в процесі виконання математичних завдань. Розв'язує прості арифметичні задачі на знаходження результату дії, виконує обчислення без переходу через розряд, завдання геометричного характеру з незначною допомогою вчителя. В основному володіє математичною термінологією. Потребує стимулювання вчителя за ситуацією. Демонструє достатньо стаке зацікавлене ставлення до навчання.
	9	Учень в основному правильно відтворює більшу частину навчального матеріалу. Матеріал розуміє, може пояснити частково самостійно або за допомогою вчителя спосіб

		виконання завдання. Під керівництвом вчителя застосовує наявні знання, уміння в процесі розв'язку аналогічних математичних завдань. Демонструє достатньо стале зацікавлене ставлення до навчання.
	10	Учень в основному правильно і повно відтворює знання в програмовому обсязі, елементарно пояснює і під контролем вчителя аналізує розв'язування задач і прикладів. Виконує завдання в аналогічних ситуаціях, розв'язує арифметичні задачі, приклади в межах програми з незначною допомогою вчителя. Володіє математичною термінологією. Розв'язує з допомогою вчителя складені арифметичні задачі, приклади, передбачені програмовим матеріалом. Демонструє зацікавлене ставлення до навчання.
	11	Учень правильно, послідовно і повно відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Матеріал розуміє, може пояснити і проаналізувати спосіб виконання математичного завдання. Самостійно застосовує наявні знання, вміння та навички в аналогічних ситуаціях. Правильно висловлює математичні міркування. Розв'язує складені арифметичні задачі, приклади, геометричні завдання. Математичні завдання підвищеної складності виконує під контролем чи з вербальною допомогою вчителя. Демонструє позитивне ставлення до навчання.
	12	Учень правильно, логічно і повністю відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Матеріал розуміє, вільно ним оперує, використовує знання та вміння в аналогічних та відносно нових умовах. Усвідомлено засвоює навчальний матеріал і може використовувати засвоєні математичні уміння у процесі навчання. Правильно виконує та перевіряє обчислення, розв'язує складені арифметичні задачі, вміє використовувати раціональні прийоми розв'язання, демонструє стале, виразно позитивне ставлення до навчання.

Таблиця 2

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнівз порушеннями інтелектуального розвитку помірною ступеня
I - початковий	Учень (учениця) володіє елементарними уміннями на рівні копіювання зразка способу дій. Дії пасивного характеру. Потребує повної підтримки та супроводу з боку вчителя.
II – середній	За допомогою вчителя учень фрагментарно відтворює незначний обсяг навчального матеріалу. За зразком, словесною інструкцією і допомогою вчителя учень розв’язує найпростіші приклади і задачі. Ставлення до навчання байдуже або недостатньо позитивне. Потребує постійного контролю, значної допомоги та стимулювання з боку вчителя.
III – достатній	Учень з використанням наочності відтворює (не завжди точно) навчальний матеріал. Матеріал частково розуміє, пояснити спосіб розв’язку, виділити суттєве і другорядне не може. За наслідуванням, зразком і словесною інструкцією виконує прості математичні завдання. Записує і розв’язує приклади і прості арифметичні задачі, виконує геометричні завдання з допомогою вчителя. Проявляє епізодичний інтерес до навчання. Потребує стимулювання, постійної активізації, контролю.

Оцінювання навчальних досягнень учнів зазначеної категорії передбачає:

- оцінювання у межах матеріалу, визначеного навчальною програмою з математики;
- оцінювання у межах можливостей засвоєння учнями програмового матеріалу, зумовлених особливостями їх психофізичного розвитку;
- оцінювання якісних характеристик навчальних досягнень учнів відповідно їхньому розвитку;
- оцінювання на позитивному принципі, тобто врахування рівня досягнень учня, а не його невдач.

У навчанні застосовуються такі види оцінювання: поточне, тематичне, підсумкове.

Поточне оцінювання здійснюється під час вивчення учнем теми уроку.

Тематичне оцінювання передбачає виявлення навчальних досягнень учнів після вивчення однієї або кількох програмових тем.

Підсумкове оцінювання здійснюється в кінці семестру і навчального року.

2.3. ПРИРОДОЗНАВСТВО (підготовчий, 1-4 класи)

При оцінюванні навчальних досягнень та життєвої компетентності з природознавства враховуються:

1. **Знання** (емпіричні факти, уявлення, елементарні поняття) про певні об'єкти природи; взаємозв'язки в природі; про Україну, рідний край; охорону і збереження природи; методи пізнання природи.

Знання оцінюються за:

- а) правильністю;
- б) повнотою: фрагментарні, неповні, повні;
- в) усвідомленістю: розуміння, виокремлення головного і другорядного; переказ, пояснення;

2. **Практичні навички та вміння:**

- здійснювати спостереження за змінами у природному середовищі; проводити елементарний дослід;

- працювати з підручником (текстом, ілюстрацією, планом, схемою, картою), занотовувати результати спостережень, дослідів у робочому зошиті, дотримуватися правил поведінки у природному середовищі.

Практичні навички та вміння оцінюються:

а) за рівнем сформованості практичних умінь та навичок учня: виконує за зразком, поясненням, за аналогією, в нових ситуаціях;

б) за ступенем самостійності навчально-практичної діяльності учня: спільно з учителем, під керівництвом, з частковою допомогою вчителя, самостійно.

3. **Ставлення до навчально-практичної діяльності з природознавства:** ставлення до природи, до людей, до самого себе, показниками якого є:

- характер: байдуже, недостатньо виразне позитивне, зацікавлене, виразне позитивне;

- дієвість: від споглядального (пасивного) до дійового.

- сталість: від епізодичного до сталого.

Характеристики знань, навичок та вмінь, емоційно-мотиваційного ставлення до навчально-практичної діяльності дитини покладаються в основу визначення **рівнів навчальних досягнень** (I - початковий, II - задовільний, III - середній, IV - достатній) та **критеріїв їх оцінювання**, відповідних їм оцінок у **балах** (див. таблицю 1) та відповідно, для учнів з помірною розумовою відсталістю - рівнів (I - початковий, II - середній, III - достатній) (див. таблицю 2).

Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня

I рівень – початковий.

Учень (учениця) за безпосередньою допомогою вчителя звертає увагу на об'єкти природного оточення. За допомогою вчителя може показати природні об'єкти на великому малюнку, схемі, муляжі на парті. Допомогу сприймає не одразу, а після кількаразового детального пояснення і повторення. Ставлення до природи, до людей, до праці, до навчання байдуже.

II рівень – задовільний.

Учень (учениця) розпізнає незначну частину навчального матеріалу, може показати або назвати за запитаннями вчителя предмет чи явище. Під керівництвом учителя частково здійснює спостереження, досліди, виконує практичні роботи, завдання у зошиті. Виявляє епізодичний інтерес до навчальної діяльності; потребує постійної активізації, контролю з дотримання правил поведінки на природі.

III рівень – середній.

Учень (учениця) в основному здатний відтворити більшу частину навчального матеріалу, але допускає окремі неточності. За допомогою вчителя відповідь ілюструє прикладами з підручника/книги; визначає окремі суттєві ознаки об'єктів, порівнює їх. Матеріал в основному розуміє, за запитаннями вчителя частково може пояснити, визначити головне і другорядне, виокремити суттєві ознаки об'єктів.

За нагадуванням вчителя проводить спостереження, виконує за зразком досліди, практичні роботи, завдання у зошиті, хоч результати їх не зовсім точні або неакуратно оформлені. В окремих випадках потребує контролю та допомоги з боку вчителя. Виявляє позитивне, достатньо стале ставлення до навчання, прагне дотримуватись правил поведінки на природі.

IV рівень – достатній.

Учень (учениця) відтворює навчальний матеріал, правильно відповідає на запитання у межах програмового матеріалу. Виявляє свідоме засвоєння навчального матеріалу; встановлює найпростіші закономірності природних явищ; самостійно виконує завдання, що містяться у зошиті, підручнику. За запитаннями може пояснити практичну сутність правил охорони і збереження природи.

Виконує досліди, практичні роботи, спостереження, записи у зошиті за незначною допомогою вчителя чи самостійно. За допомогою вчителя формулює висновки.

Виявляє стале, виразно позитивне ставлення до навчання, навколишнього світу, морально-ціннісне ставлення до природи, до людей, до самого себе.

Таблиця 1

Рівень	Бал	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня
	1	<p>Учень (учениця) за допомогою вчителя фрагментарно впізнає (показує або називає) об'єкти природного оточення. Допомогу сприймає не одразу, а після кількаразового детального пояснення.</p> <p>Потребує постійної допомоги, стимулювання діяльності з боку вчителя.</p> <p>Виявляє байдуже ставлення до навчання, праці, людей, природи.</p>
	2	<p>Учень (учениця) за допомогою вчителя епізодично показує об'єкти природного оточення.</p> <p>Спільно з учителем виконує окремі дії, не усвідомлюючи їх суті. Потребує постійної допомоги, стимулювання діяльності з боку вчителя.</p> <p>Ставлення до навчання, праці, людей, природи байдуже.</p>
	3	<p>Учень (учениця) за безпосередньою допомогою вчителя звертає увагу на об'єкти природного оточення, вибирає (показує/називає) природний об'єкт з декількох запропонованих. Потребує кількаразового детального пояснення і повторення з боку вчителя.</p> <p>Потребує постійної допомоги, стимулювання діяльності з боку вчителя.</p> <p>Має байдуже ставлення до навчання, праці, людей, природи.</p>
	4	<p>Учень (учениця) за допомогою вчителя здатен відтворити незначний обсяг навчального матеріалу, за допомогою вчителя знаходить на малюнку (в оточенні) незначну частину навчального матеріалу.</p> <p>Під керівництвом вчителя може частково виконати за зразком прості завдання.</p> <p>Потребує постійної допомоги вчителя у проведенні спостережень, дослідів, практичних робіт. Виявляє епізодичний інтерес до навчання, праці, людей, природи, правил поведінки.</p>

	5	<p>Учень (учениця) за допомогою вчителя відтворює (не завжди точно) незначну частину навчального матеріалу, може показати за запитаннями вчителя об'єкт чи явище.</p> <p>Під керівництвом вчителя може частково виконати прості завдання. Потребує постійної допомоги вчителя у проведенні спостережень, дослідів, практичних робіт.</p> <p>Виявляє епізодичний інтерес до навчання, праці, людей, природи, правил поведінки.</p>
	6	<p>Учень (учениця) за запитаннями вчителя відтворює (показує або називає) незначну частину навчального матеріалу.</p> <p>Під керівництвом вчителя може виконати за зразком прості завдання, не переносить набутий досвід. Потребує допомоги вчителя у проведенні спостережень, дослідів, практичних робіт, виконання завдань у зошиті.</p> <p>Виявляє епізодичний інтерес до навчання, праці, людей, природи, потребує постійної активізації, контролю з дотримання правил поведінки на природі.</p>
	7	<p>Учень (учениця) відтворює (не завжди точно) до половини обсягу навчального матеріалу у межах вимог навчальної програми.</p> <p>За допомогою вчителя частково може пояснити, визначити окремі суттєві ознаки об'єктів.</p> <p>За допомогою вчителя, але не завжди правильно (допускаючи помилки) виконує досліді, спостерігає, виконує практичні роботи, завдання в зошиті, підручнику.</p> <p>Виявляє позитивне ставлення до навчання, праці, людей, природи.</p>
	8	<p>Учень (учениця) в основному правильно відтворює до половини обсягу навчального матеріалу, але допускає неточності. За наведеними питаннями вчителя може охарактеризувати природний об'єкт чи явище, вказати їх суттєві ознаки.</p> <p>З допомогою вчителя виконує прості завдання, застосовує набуті знання. З незначною допомогою виконує досліді, спостерігає, виконує аналогічні практичні роботи, завдання в підручнику, зошиті, хоч результати їх не зовсім точні або неакуратно оформлені. Виявляє позитивне, зацікавлене ставлення до навчання, праці, людей, природи.</p>

	9	<p>Учень (учениця) в основному правильно відтворює більшу частину навчального матеріалу. Матеріал в основному розуміє, за наведеними питаннями вчителя доповнює й уточнює свою відповідь, може за алгоритмом охарактеризувати об'єкт чи явище, виокремити істотні ознаки, частково встановити причинно-наслідкові зв'язки. За поясненням вчителя виконує прості завдання, застосовує набуті знання. З незначною допомогою, але не завжди точно виконує досліди, спостерігає, виконує аналогічні практичні роботи, завдання в підручнику, зошиті. Виявляє позитивне, зацікавлене ставлення до навчання, праці, людей, природи.</p>
	10	<p>Учень (учениця) здатен в основному правильно, відтворити матеріал, визначений навчальною програмою. Навчальний матеріал розуміє, майже не помиляється у відтворенні конкретних відомостей.</p> <p>З незначною допомогою вчителя виконує досліди, спостерігає, виконує практичні роботи, завдання в зошиті, в підручнику.</p> <p>Виявляє позитивне, зацікавлене ставлення до навчання, праці, людей, моральних норм, природи.</p>
	11	<p>Учень (учениця) правильно, в основному повно відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Виявляє свідоме засвоєння навчального матеріалу. Майже не помиляється у відтворенні конкретних відомостей. З допомогою вчителя відповідь ілюструє прикладами з підручника; виокремлює суттєві ознаки об'єктів, порівнює їх.</p> <p>За зразком правильно виконує досліди, практичні роботи, завдання в підручнику, зошиті. Нові завдання виконує з незначною допомогою вчителя.</p> <p>Має виразне стійке позитивне ставлення до навчання. Виявляє інтерес до навколишнього світу, морально-ціннісне ставлення до природи, людей, самого себе.</p>

	12	<p>Учень (учениця) правильно, в основному повно відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Не помиляється у відтворенні конкретних відомостей, виявляє свідоме засвоєння навчального матеріалу, пояснює, виокремлює головне і другорядне. З незначною допомогою вчителя відповідь ілюструє прикладами з підручника; виокремлює суттєві ознаки об'єктів, порівнює їх, розуміє взаємозв'язки у природі, між людиною і природою.</p> <p>Самостійно і правильно виконує досліди, практичні роботи, завдання в підручнику, зошиті, формулює висновки. Нові завдання виконує з незначною допомогою вчителя, переказує спосіб його виконання.</p> <p>Виявляє інтерес до навколишнього світу, морально-ціннісне ставлення до природи, людей, самого себе.</p>
--	----	---

Таблиця 2

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня
I – початковий	<p>Учень (учениця) за допомогою вчителя фрагментарно впізнає (показує або називає) об'єкти природного оточення.</p> <p>Допомогу сприймає не одразу, а після кількарразового детального пояснення.</p> <p>Виявляє байдуже ставлення до навчання, праці, людей, норм моралі, природи.</p>
II – середній	<p>Учень (учениця) за допомогою вчителя відтворює (не точно) незначну частину навчального матеріалу.</p> <p>Під керівництвом вчителя може виконати за зразком прості завдання.</p> <p>Потребує постійної допомоги вчителя у проведенні спостережень, дослідів, практичних робіт.</p> <p>Виявляє епізодичний інтерес до навчання, праці, людей, природи, правил поведінки.</p>
III – достатній	<p>Учень (учениця) відтворює (не завжди точно) до половини обсягу навчального матеріалу.</p>

<p>Потребує допомоги вчителя у проведенні спостережень, дослідів, практичних робіт, виконання завдань у зошиті.</p> <p>Виявляє позитивне ставлення до навчання, праці, людей, природи.</p>
--

Критерії оцінювання навчальних досягнень за рівнями і балами конкретизуються відповідно до навчальної програми для кожного етапу навчання.

Перевірка знань учнів здійснюється різними способами. Найпоширенішими на уроках є *усне опитування, виконання письмових і практичних завдань.*

За допомогою *усного опитування* перевіряється засвоєння програмового матеріалу попередніх і поточних уроків. Учитель ураховує правильність відповіді, повноту знань, усвідомлення матеріалу, вміння застосовувати знання, послідовність викладу. Від учнів вимагають, щоб вони ілюстрували відповіді прикладами з підручника, із власного життя, спостережень, висновками з проведених дослідів, користувалися наочними посібниками тощо.

Письмову перевірку здійснюють для виявлення рівня засвоєння знань, вміння відтворювати їх у певній послідовності, фіксувати результати спостережень. Певною мірою виявляється сформованість умінь і навичок, ставлення до навчальної діяльності, вчителя, самого себе. Відповідні завдання учні виконують в зошиті. Вимоги щодо оформлення записів аналогічні до оформлення зошитів з інших предметів. Зошит систематично перевіряють.

Практичні завдання дають змогу перевіряти вміння дітей використовувати набуті знання на практиці, застосовувати дослідницькі прийоми роботи.

Можливі *індивідуальне, групове і фронтальне* опитування, поєднання усного і письмового способів перевірки знань, використання ігрових ситуацій, розв'язання ситуативних завдань, їх драматизація.

У процесі навчання контроль та оцінювання можуть бути: *поточним, тематичним, підсумковим.*

Поточний контроль здійснюється під час оволодіння учнями змістом теми уроку. Основна його функція – навчально-коригуюча. Поточна перевірка, як правило, супроводжується вербальним оцінюванням учителя.

Тематичний контроль передбачає перевірку й оцінювання навчальних досягнень учнів з певного розділу навчального предмета. *Підсумковий контроль* дозволяє перевіряти й оцінювати навчальні досягнення учнів в оволодінні змістом «Природознавства» на кінець навчального року або вивчення курсу. У процесі підсумкового контролю перевіряється система природознавчих понять, які відображають ознаки, властивості об'єктів і явищ природи, закономірні зв'язки і залежності між ними, навички й уміння, передбачені навчальною програмою.

Підсумкове оцінювання здійснюється з урахуванням поточних і тематичних навчальних досягнень учнів з «Природознавства».

2.4. Я У СВІТІ (3-4 класи)

Навчальний предмет «Я у світі» є складовою освітньої галузі «Суспільствознавство».

Метою навчального предмета «Я у світі» є особистісний розвиток учня, формування його соціальної і громадянської компетенцій шляхом засвоєння різних видів соціального досвіду, що складається із загальнолюдських, загальнокультурних та національних цінностей, соціальних норм, громадянської активності, прийнятої в суспільстві поведінки, толерантного ставлення до відмінностей культур, традицій і різних думок.

Тому при оцінюванні навчальних досягнень учнів необхідно враховувати володіння ними соціальною і громадянською компетенціями, що виражаються у дієвості знань, умінь і навичок, мотивацій щодо засвоєння різних видів соціального досвіду.

При оцінюванні навчальних досягнень з предмета «Я у світі» враховуються:

1. **Знання /компетентність** (емпіричні факти, уявлення, елементарні поняття) про себе, українське суспільство, довкілля, в якому живе дитина, способи пізнання й орієнтації в навколишньому середовищі; певні моральні уявлення й поняття.

Оцінці підлягають:

- а) правильність;
- б) повнота: фрагментарні, неповні, повні;
- в) дієвість

2. **Навички та вміння/компетенції:**

- здійснювати спостереження за змінами у природному і соціальному середовищах; проводити елементарні досліді;
- працювати з підручником (текстом, ілюстрацією, планом, схемою, картою), занотовувати результати спостережень, дослідів у робочому зошиті.
- дотримуватися правил поведінки у соціальному середовищі.

Оцінці підлягають:

- а) рівень сформованості практичних умінь та навичок: виконує за зразком, поясненням, за аналогією, в нових ситуаціях;
- б) ступінь самостійності навчально-практичної діяльності учня: спільно з вчителем, під керівництвом, з частковою допомогою вчителя, самостійно.

3. **Ставлення до навчально-практичної діяльності;** до людей, до самого себе, показниками якого є:

- характер: байдуже, недостатньо виразне позитивне, зацікавлене, виразне позитивне;

- дієвість: від споглядального (пасивного) до дійового.
- сталість: від епізодичного до сталого.

Характеристики знань, навичок та вмінь, емоційно-мотиваційного ставлення до навчально-практичної діяльності дитини покладаються в основу визначення **рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку** (I - початковий, II - задовільний, III - середній, IV – достатній) та **критеріїв їх оцінювання**, відповідних їм оцінок у **балах** (див. таблицю 1) та відповідно, для учнів з помірною розумовою відсталістю – рівнів (I – початковий, II – середній, III – достатній) (див. таблицю 2).

Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня

I рівень – початковий.

Учень під безпосереднім керівництвом учителя фрагментарно сприймає та відтворює об'єкти природного і суспільного оточення. Допомогу не може сприйняти одразу, потребує детального кількарядового пояснення та стимулювання діяльності. Має байдуже або слабко виразне позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності.

II рівень –задовільний.

Учень за допомогою вчителя здатний повторити незначну частину навчального матеріалу(у межах 2 простих речень). Матеріал, в основному, розуміє, але виділити та узагальнити істотні ознаки, встановити причинно-наслідкові зв'язки ще не може. Потребує постійного контролю та стимулювання діяльності з боку вчителя. За допомогою вчителя здатний частково відтворювати тематичний матеріал. Під керівництвом вчителя проводить спостереження, практичні роботи, завдання у зошиті.

Виявляє епізодичний інтерес до навчальної діяльності; потребує постійної активізації, контролю, у тому числі для дотримання правил поведінки (серед природи, в громадських місцях; правила збереження свого здоров'я; ввічливе і доброзичливе ставлення до людей, врахування інтересів оточуючих дитину людей: рідних, дорослих, ровесників; відповідальне ставлення до пам'яток культури, громадського майна, своїх та чужих речей тощо).

III рівень – середній.

Учень здатний усвідомлювати більшу частину тематичного матеріалу, але знання недостатньо міцні. Матеріал в основному розуміє, може виділити окремі істотні ознаки, частково встановити причинно-наслідкові зв'язки. За допомогою вчителя відповідь ілюструє прикладами з підручника; визначає окремі суттєві ознаки об'єктів, порівнює їх, встановлює взаємозв'язки у природі, між людиною і

природою, між людьми. За допомогою вчителя формулює висновки. Виявляє позитивне достатньо стале ставлення до навчання, доброзичливе та уважне ставлення до своїх однокласників і шкільних товаришів; прагне дотримуватись моральних правил.

IV рівень – достатній.

Учень відтворює навчальний матеріал, відповідає на запитання у межах програмового матеріалу. Має достатній рівень засвоєних навичок; пояснює найпростіші закономірності природних і суспільних явищ; виконує завдання, що вміщені у зошиті, підручнику. Пояснює практичне значення моральних правил, висловлює своє ставлення до події, вчинку. Відносно нові завдання, практичні роботи виконує за допомогою вчителя. Виявляє стале, виразно позитивне ставлення до навчання, навколишнього світу, морально-ціннісне ставлення до природи, до людей, до самого себе.

Таблиця 1

Рівень	Бал	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня
	1	В учня (учениці) не сформовані уявлення та поняття про об'єкти природного і суспільного оточення. Дії переважно пасивного характеру. Ставлення до навчання байдуже. Потребує повної підтримки та супроводу з боку вчителя.
	2	Учень(учениця) за допомогою вчителя фрагментарно не завжди правильно впізнає об'єкти природного і суспільного оточення. Допомогу сприймає не одразу, а після кількаразового детального пояснення. Потребує постійної допомоги, стимулювання діяльності з боку вчителя. Ставлення до навчання, праці, людей, норм моралі байдуже. Поведінка ситуативна.
	3	Учень (учениця) під безпосереднім керівництвом учителя фрагментарно не завжди правильно впізнає, сприймає об'єкти природного і суспільного оточення. Потребує постійного контролю, значної допомоги та стимулювання з боку вчителя. Має байдуже ставлення до навчання, праці, людей, норм моралі, природи.

II – задовільний

<p style="text-align: center;">4</p>	<p>Учень (учениця) за допомогою вчителя здатен відтворити незначний обсяг навчального матеріалу у формі елементарних уявлень.</p> <p>Потребує допомоги вчителя у виконання завдань у зошиті. Під керівництвом вчителя може виконати за зразком прості завдання. Потребує стимулювання, постійної активізації та контролю з боку вчителя.</p> <p>Проявляє епізодичний інтерес до навчання, праці, людей, природи, правил поведінки.</p>
<p style="text-align: center;">5</p>	<p>Учень(учениця) за допомогою вчителя відтворює (не завжди точно) незначну частину навчального матеріалу у формі загальних уявлень. Матеріал в основному розуміє, але пояснити не може.</p> <p>За допомогою вчителя виконує за зразком прості завдання, застосовує набуті знання. Потребує допомоги вчителя у проведенні спостережень, практичних робіт, виконання завдань у зошиті. Ставлення до навчання позитивне, але недостатньо виразне.</p>
<p style="text-align: center;">6</p>	<p>Учень (учениця) за допомогою вчителя здатний повторити незначну частину навчального матеріалу (у межах 1-2 простих речень). Матеріал в основному розуміє, за наведеними запитаннями вчителя дає відповідь, але виділити та узагальнити істотні ознаки, встановити причинно-наслідкові зв'язки ще не може. За поясненням вчителя виконує прості завдання, застосовує набуті знання. За допомогою вчителя здатний частково відтворювати тематичний матеріал. Потребує допомоги вчителя у проведенні спостережень, практичних робіт, виконання завдань у зошиті.</p> <p>Ставлення до навчання позитивне, але недостатньо виразне, дійове і стале. Потребує постійної активізації, контролю, у тому числі для дотримання правил поведінки (серед природи, в громадських місцях; правила збереження свого здоров'я; ввічливе і доброзичливе ставлення до людей, врахування інтересів оточуючих дитину людей: рідних, дорослих, ровесників; відповідальне ставлення до пам'яток культури, громадського майна, своїх та чужих речей тощо).</p>

III – середній

	7	<p>Учень (учениця) в основному здатен відтворити частину навчального матеріалу, але допускає окремі неточності. За допомогою вчителя частково може пояснити, визначити окремі суттєві ознаки об'єктів.</p> <p>За незначною допомогою вчителя, але не завжди правильно (допускаючи помилки) спостерігає, виконує практичні роботи, завдання в зошиті.</p> <p>Виявляє позитивне, достатньо зацікавлене ставлення до навчання праці, людей, моральних норм, природи.</p>
	8	<p>Учень(учениця) в основному правильно відтворює більшу частину навчального матеріалу. Матеріал розуміє, може виділити головне та другорядне. З допомогою вчителя частково може пояснити причинно-наслідкові зв'язки у природі, між людиною і природою, між людьми.</p> <p>За незначною допомогою вчителя виконує аналогічні практичні роботи, завдання в зошиті, відтворюючи кілька основних етапів виконання та здійснює частково контроль за своєю роботою. В окремих випадках потребує контролю та допомоги з боку вчителя.</p> <p>Проявляє позитивне, достатньо стале зацікавлене ставлення до навчання, праці, людей, моральних норм, природи.</p>
	9	<p>Учень (учениця) здатний усвідомлювати більшу частину тематичного матеріалу, але знання недостатньо міцні. Матеріал розуміє, може виділити окремі істотні ознаки, частково встановити причинно-наслідкові зв'язки. За допомогою вчителя відповідь ілюструє прикладами з підручника; визначає окремі суттєві ознаки об'єктів, порівнює їх, встановлює взаємозв'язки у природі, між людиною і природою, між людьми. Самостійно, але не завжди точно виконує аналогічні практичні роботи, завдання в зошиті. Виявляє позитивне, достатньо стале ставлення до навчання, праці, людей, природи, моральних норм, доброзичливе та уважне ставлення до своїх однокласників і шкільних товаришів; прагне дотримуватись моральних правил.</p>

IV – достатній

<p>10</p>	<p>Учень(учениця) здатен в основному повно відтворювати матеріал, визначений навчальною програмою. Учень відтворює конкретні відомості, виявляє свідоме засвоєння навчального матеріалу, пояснює, може виділити істотні ознаки, виокремити головне та другорядне. Не завжди доцільно робить найпростіші висновки та узагальнення. Вказані неточності може виправляти.</p> <p>Правильно виконує практичні роботи, завдання в зошиті. Нове завдання виконує з незначною допомогою вчителя, переказує спосіб його виконання.</p> <p>Виявляє стійке позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності, інтерес до навколишнього світу, морально-ціннісне ставлення до природи, людей, самого себе; пояснює практичну сутність моральних правил; висловлює своє ставлення до події, вчинку.</p>
<p>11</p>	<p>Учень(учениця) правильно в основному повністю відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Навчальний матеріал розуміє, може пояснити, виокремити в ньому головне та другорядне. Майже не помиляється у відтворенні конкретних відомостей.</p> <p>Правильно виконує практичні роботи, завдання в зошиті, встановлює найпростіші зв'язки і залежності об'єктів природи, формулює висновки. Нове завдання виконує з незначною допомогою вчителя, переказує спосіб його виконання.</p> <p>Має виразне стійке позитивне ставлення до навчання. Виявляє інтерес до навколишнього світу, морально-ціннісне ставлення до природи, людей, самого себе; пояснює практичну сутність моральних правил; висловлює своє ставлення до події, вчинку.</p>
<p>12</p>	<p>Учень(учениця) здатний правильно відтворити навчальний матеріал, правильно відповідає на запитання у межах програмового матеріалу. Має достатній рівень правильності та свідомості засвоєних навичок; виявляє свідоме засвоєння навчального матеріалу; пояснює найпростіші закономірності природних і суспільних явищ; сприймає завдання, що вміщені у зошиті, підручнику.</p> <p>Відносно нові завдання, практичні роботи виконує за допомогою вчителя.</p> <p>Виявляє виразне стійке позитивне ставлення до навчання, інтерес до навколишнього світу, морально-ціннісне ставлення до природи, людей, самого себе.</p>

Таблиця 2

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня
I – початковий	<p>В учня (учениці) не сформовані уявлення та поняття про об'єкти природного і суспільного оточення. Дії переважно пасивного характеру.</p> <p>Ставлення до навчання байдуже. Потребує повної підтримки та супроводу з боку вчителя.</p>
II – середній	<p>Учень (учениця) під безпосереднім керівництвом учителя фрагментарно не завжди правильно впізнає, сприймає об'єкти природного і суспільного оточення. Потребує постійного контролю, значної допомоги та стимулювання з боку вчителя. Має байдуже ставлення до навчання, праці, людей, норм моралі, природи.</p>
III – достатній	<p>Учень (учениця) за допомогою вчителя здатен відтворити незначний обсяг навчального матеріалу у формі елементарних уявлень.</p> <p>Потребує допомоги вчителя у виконання завдань у зошиті. Під керівництвом вчителя може виконати за зразком прості завдання. Потребує стимулювання, постійної активізації та контролю з боку вчителя. Проявляє епізодичний інтерес до навчання, праці, людей, природи, правил поведінки.</p>

2.5.ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО

(підготовчий, 1-4 класи)

Об'єктом контролю та оцінювання з образотворчого мистецтва учнів підготовчого, 1–4-х класів спеціальних навчальних закладів для дітей з порушеннями розумового розвитку є **структурні компоненти їх навчально-практичної діяльності**, а саме:

1. **Знання**, обсяг яких визначений навчальною програмою з образотворчого мистецтва для підготовчого, 1 – 4-х класів спеціальної школи:

- художньо-естетичні знання (певні елементарні художньо-естетичні уявлення і поняття; знання про форму зображувальних предметів; знання про композицію, симетрію, ритм, про просторові і тональні відношення; знання кольорів; знання матеріально-технічних та образотворчих засобів);

- знання про графічні дії та послідовність їх виконання.

Знання оцінюються за:

- усвідомленістю;
- правильністю;
- повнотою;
- міцністю.

2. **Пізнавальні вміння та навички.**

Оцінці підлягають:

а) рівень оволодіння прийомами розумової діяльності:

- аналіз сприйманого тематичного художнього матеріалу;
- порівняння об'єктів, предметів за подібністю і відрізненням;
- виділення та узагальнення істотних ознак художнього образу;
- встановлення причинно-наслідкових зв'язків;
- асоціювання творів образотворчого мистецтва з життєвими явищами;
- вербалізація;

б) ступінь сформованості вмінь виконувати інтелектуальні операції у процесі сприймання та репродукування художнього образу:

- осмислення художньо-образотворчих завдань і кінцевого результату майбутньої роботи;
- розуміння різного роду інструкцій;
- попереднє осмислення особливостей наочно сприйманого об'єкта (натури або зразка);
- цілеспрямованість і планування образотворчої діяльності;
- здійснення контролю за своєю роботою;
- самооцінка образотворчої діяльності та її результатів (неадекватна; адекватна, мотивується однією або декількома істотними ознаками)

Практичні вміння та навички.

Оцінці підлягають:

а) рівень сформованості вмінь та навичок у процесі виконання художньо-образотворчих завдань:

- новизна умов завдання (за зразком, аналогічне, відносно нове);
- самостійність виконання (контроль, допомога: практична – спільне виконання дії з вчителем, показ дії; вербальна – повторний інструктаж, аналіз, пояснення завдання, запитання, підказка, вказівка; загальна – стимулювання, підтримка, схвалення, активізація уваги);
- прояв елементів творчості, уяви.

б) рівень сформованості графічних й живописних навичок:

- користування матеріально-технічними засобами (правильність);
- вміння володіти рукою і підкоряти рух руки контролю ока (свідомість, точність, узгодженість рухів).

3. Ставлення до навчально-практичної діяльності.

Ставлення оцінюється за:

а) характером і силою (байдуже, недостатньо виразне позитивне, зацікавлене, виразне позитивне, творче);

б) дієвістю (від споглядального (пасивного) до дієвого);

в) сталістю (від епізодичного до сталого).

Характеристики знань, пізнавальних і практичних навичок та вмінь, ставлення до навчально-практичної діяльності розумово відсталого дитини покладаються в основу визначення **рівнів досягнень з образотворчого мистецтва** (I – початковий, II – задовільний, III – середній, IV рівень – достатній) та **критеріїв оцінювання навчальних досягнень**, відповідних їм оцінок у балах (див. таблицю 1). Відповідно, для учнів з помірною розумовою відсталістю – рівнів (I – початковий, II – середній, III – достатній) та характеристики навчальних досягнень (див. таблицю 2).

Враховуючи мінімальну кількість годин на предмет образотворчого мистецтва у навчальному плані (1 година на тиждень), в основу критеріїв і норм оцінювання досягнень учнів з порушеннями розумового розвитку підготовчого, I – 4-х класів покладено таке співвідношення оцінювання структурних компонентів навчально-практичної діяльності школярів, за якого пріоритетним є оцінка практичних умінь і навичок.

Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня

I рівень – початковий.

Учень під безпосереднім керівництвом учителя фрагментарно сприймає та відтворює окремі фрагменти художніх образів. Допомогу не може сприйняти одразу, потребує детального кількаразового пояснення та стимулювання діяльності. В образотворчій діяльності демонструє елементарні вміння й навички. Має байдуже або слабко виразне позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності.

II рівень – задовільний.

Учень за допомогою вчителя здатний емоційно відчувати та усвідомлювати незначний обсяг художнього тематичного матеріалу. Матеріал, в основному, розуміє, але виділити та узагальнити істотні ознаки, встановити причинно-наслідкові зв'язки ще не може. Розуміння художньо-образотворчих завдань і кінцевого результату майбутньої роботи потребує додаткового аналізу умов завдання (зразка) і планування образотворчої діяльності. Потребує постійного контролю та стимулювання діяльності з боку вчителя. За допомогою вчителя здатний частково відтворювати тематичний матеріал в образотворчій діяльності. Правильність та свідомість графічних навичок недостатні. Самооцінка результатів образотворчої діяльності неадекватна. Ставлення до навчально-практичної діяльності позитивне, але недостатньо виразне, стає та дійове.

III рівень – середній.

Учень здатний емоційно відчувати та усвідомлювати більшу частину художнього тематичного матеріалу, але знання недостатньо міцні. Матеріал розуміє, може виділити окремі істотні ознаки, частково встановити причинно-наслідкові зв'язки. Виконує аналогічні художньо-образотворчі завдання, відтворює (переказує) кілька основних етапів їх виконання, здійснює контроль за своєю роботою. В окремих випадках потребує контролю та допомоги з боку вчителя. Має задовільний рівень правильності та свідомості графічних навичок. Самооцінка результатів образотворчої діяльності адекватна, мотивується одною істотною ознакою. Достатньо стає зацікавлене ставлення до навчально-практичної діяльності.

IV рівень – достатній.

Учень здатний емоційно відчувати та усвідомлювати художній тематичний матеріал у межах вимог навчальної програми. Здатний використовувати набуті знання і вміння для виконання аналогічних художньо-образотворчих завдань (з елементами творчості). Володіє прийомами розумової діяльності, вміє робити

висновки. Відносно нові завдання виконує за допомогою вчителя. Контролює власну образотворчу діяльність відповідно до засвоєних структур побудови малюнка, виправляє помічені та вказані помилки. Правильно та свідомо застосовує графічні навички. Самооцінка результатів образотворчої діяльності адекватна, мотивується декількома істотними ознаками. Стале, виразно позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності.

Таблиця 1

Рівень	Бал	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня
	1	Учень під безпосереднім керівництвом учителя фрагментарно сприймає окремі фрагменти художніх образів. В образотворчій діяльності спільно з учителем виконує окремі графічні дії. Допомогу сприймає не одразу, а після детального кількаразового пояснення. Проявляє байдуже ставлення до навчально-практичної діяльності.
	2	Учень за допомогою вчителя фрагментарно сприймає та на елементарному рівні відтворює деякі художні образи. В образотворчій діяльності демонструє окремі елементарні вміння й навички. Потребує постійної значної допомоги, стимулювання діяльності з боку вчителя. Ставлення до навчально-практичної діяльності байдуже.
	3	Учень за допомогою вчителя фрагментарно сприймає та відтворює окремі художні образи, однозначно їх характеризує. В образотворчій діяльності демонструє елементарні вміння й навички. Потребує постійної значної допомоги та стимулювання діяльності з боку вчителя. Має байдуже або слабо виразне позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності.
	4	Учень за допомогою вчителя здатний емоційно відчувати та відтворювати незначну частину художнього тематичного матеріалу. Матеріал в основному розуміє, але виділити та узагальнити істотні ознаки, встановити причинно-наслідкові зв'язки ще не може. Розуміння художньо-образотворчих завдань і кінцевого результату майбутньої роботи потребує спільного з учителем детального аналізу умов завдання (зразка) і планування образотворчої діяльності. За значною допомогою вчителя здатний частково відтворювати тематичний матеріал в образотворчій діяльності (на основі показу графічних дій). Потребує постійного контролю та стимулювання діяльності з боку вчителя. Рівень правильності, точності, свідомості графічних навичок дуже низький. Самооцінка результатів образотворчої діяльності неадекватна. Має позитивне, але недостатньо виразне, стале та дійове ставлення до навчально-

		практичної діяльності.
5		<p>Учень за допомогою вчителя здатний емоційно відчувати та відтворювати до половини обсягу художнього тематичного матеріалу. Матеріал в основному розуміє, але виділити та узагальнити істотні ознаки, встановити причинно-наслідкові зв'язки ще не може. Розуміння художньо-образотворчих завдань і кінцевого результату майбутньої роботи потребує додаткового аналізу умов завдання (зразка) і планування образотворчої діяльності. Під керівництвом вчителя здатний частково відтворювати тематичний матеріал в образотворчій діяльності (на основі показу графічних дій чи за вербальною допомогою). Потребує постійного контролю та стимулювання діяльності з боку вчителя. Правильність та свідомість графічних навичок низького рівня. Самооцінка результатів образотворчої діяльності неадекватна. Має позитивне, але недостатньо виразне, стає та дійове ставлення до навчально-практичної діяльності.</p>
6		<p>Учень емоційно відчуває та відтворює до половини обсягу художнього тематичного матеріалу. Матеріал в основному розуміє, але виділити та узагальнити істотні ознаки, встановити причинно-наслідкові зв'язки ще не може. Розуміння художньо-образотворчих завдань і кінцевого результату майбутньої роботи потребує додаткового аналізу умов завдання (зразка) і планування образотворчої діяльності. Здатний елементарно відтворювати тематичний матеріал в образотворчій діяльності (за вербальною допомогою вчителя). Потребує постійного контролю та стимулювання діяльності з боку вчителя. Правильність та свідомість графічних навичок недостатні. Власні дії контролює частково. Самооцінка результатів образотворчої діяльності неадекватна. Має позитивне, але недостатньо виразне, стає та дійове ставлення до навчально-практичної діяльності.</p>
7		<p>Учень здатний емоційно відчувати та усвідомлювати більшу частину художнього тематичного матеріалу, але знання недостатньо міцні. Матеріал розуміє, може виділити окремі істотні ознаки, частково встановити причинно-наслідкові зв'язки. В основному правильно під керівництвом учителя виконує аналогічні художньо-образотворчі завдання, відтворює (переказує) кілька основних етапів їх виконання та здійснює контроль за своєю роботою. В окремих випадках потребує допомоги з боку вчителя. Має задовільний рівень правильності та свідомості графічних навичок. Самооцінка результатів образотворчої діяльності адекватна, мотивується одною істотною ознакою. Достатньо стає зацікавлене ставлення до навчально-практичної діяльності.</p>

	8	<p>Учень здатний емоційно відчувати та усвідомлювати більшу частину художнього тематичного матеріалу, але знання недостатньо міцні. Матеріал розуміє, може виділити окремі істотні ознаки, частково встановити причинно-наслідкові зв'язки. Правильно виконує за інструкцією аналогічні художньо-образотворчі завдання, відтворює (переказує) кілька основних етапів їх виконання та здійснює контроль за своєю роботою. В окремих випадках потребує контролю та допомоги з боку вчителя. Має задовільний рівень правильності та свідомості графічних навичок. Самооцінка результатів образотворчої діяльності адекватна, мотивується одною істотною ознакою. Достатньо стале зацікавлене ставлення до навчально-практичної діяльності.</p>
	9	<p>Учень здатний емоційно відчувати та усвідомлювати більшу частину художнього тематичного матеріалу, але знання недостатньо міцні. Матеріал розуміє, може виділити окремі істотні ознаки, частково встановити причинно-наслідкові зв'язки. Правильно виконує аналогічні художньо-образотворчі завдання, відтворює (переказує) кілька основних етапів їх виконання та здійснює контроль за своєю роботою. В окремих випадках потребує контролю та допомоги з боку вчителя. Має задовільний рівень правильності та свідомості графічних навичок. Самооцінка результатів образотворчої діяльності адекватна, мотивується одною істотною ознакою. Достатньо стале зацікавлене ставлення до навчально-практичної діяльності.</p>
	10	<p>Учень здатний емоційно відчувати та усвідомлювати художній тематичний матеріал у межах вимог навчальної програми. Тематичний художній матеріал розуміє, може виділити істотні ознаки, встановити причинно-наслідкові зв'язки, але не завжди вміє відтворити окремі фрагменти художніх образів. Не завжди обґрунтовано робить висновки та узагальнення. Вміє використовувати набуті знання та уміння для виконання аналогічних художньо-образотворчих завдань. Вказані неточності може виправляти самостійно. Відносно нові завдання у різних видах образотворчої діяльності виконує за допомогою вчителя. Контролює власну образотворчу діяльність відповідно до засвоєних структур побудови малюнка. Має достатній рівень правильності та свідомості графічних навичок. Самооцінка результатів образотворчої діяльності адекватна, мотивується декількома істотними ознаками. Має виразне стійке позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності.</p>
		<p>Учень в основному повністю відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Тематичний художній матеріал</p>

	11	усвідомлює та емоційно відчуває. Може виділити істотні ознаки, встановити причинно-наслідкові зв'язки, виявити асоціативні зв'язки з життєвими явищами, мотивовано аргументувати власне естетичне ставлення. Вміє самостійно й адекватно (з елементами творчості) використовувати в аналогічних умовах набуті знання та уміння у різних видах образотворчої діяльності. Відносно нові завдання виконує за допомогою вчителя. Контролює власну образотворчу діяльність відповідно до засвоєних структур побудови малюнка, виправляє помічені та вказані помилки. Має достатньо високий рівень правильності та свідомості графічних навичок. Самооцінка результатів образотворчої діяльності адекватна, мотивується декількома істотними ознаками. Має виразне стійке позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності.
	12	Учень здатний емоційно відчувати та усвідомлювати художній тематичний матеріал у межах вимог навчальної програми. Тематичний художній матеріал повністю розуміє, може виділити істотні ознаки, встановити причинно-наслідкові зв'язки, виявити асоціативні зв'язки і порівняння з життєвими явищами (іншими видами мистецтв), мотивовано аргументувати власне естетичне ставлення. Вміє самостійно й адекватно (з елементами творчості) використовувати в аналогічних та відносно нових умовах набуті знання та уміння у різних видах образотворчої діяльності. Контролює власну образотворчу діяльність відповідно до засвоєних структур побудови малюнка. Має достатньо високий рівень правильності та свідомості графічних навичок. Самооцінка результатів образотворчої діяльності адекватна, мотивується декількома істотними ознаками. Має виразне стійке позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності.

Таблиця 2

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня
I – початковий	Учень за допомогою вчителя фрагментарно сприймає та на частковому рівні відтворює деякі художні образи. В образотворчій діяльності демонструє окремі елементарні вміння й навички. Потребує постійної значної допомоги, стимулювання діяльності з боку вчителя. Ставлення до навчально-практичної діяльності байдуже.
II – середній	Учень за допомогою вчителя здатний емоційно відчувати та відтворювати елементи художнього тематичного матеріалу. Під

	керівництвом вчителя здатний зрозуміти художньо-образотворчі завдання. Потребує додаткового роз'яснення умов завдання (зразка), на основі показу графічних дій чи за вербальною допомогою здатний частково відтворювати тематичний матеріал в образотворчій діяльності. Потребує постійного контролю та стимулювання діяльності з боку вчителя. Самооцінка результатів образотворчої діяльності неадекватна. Має позитивне, але недостатньо виразне ставлення до навчально-практичної діяльності.
III – достатній	Учень здатний емоційно відчувати та усвідомлювати основну частину художнього тематичного матеріалу. Правильно виконує за інструкцією аналогічні художньо-образотворчі завдання, відтворює (переказує) кілька основних етапів їх виконання. Потребує контролю та допомоги з боку вчителя. Правильно виконує нескладні графічні завдання. Має слабковиразне позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності.

Система оцінювання навчальних досягнень учнів з порушеннями розумового розвитку підготовчого, 1 - 4-х класів спеціальних навчальних закладів ґрунтується винятково на позитивному ставленні до кожного школяра, незалежно від його природних здібностей до образотворчої діяльності. Оцінюється не рівень недоліків, а рівень досягнень учня у порівнянні з його попередніми досягненнями.

Основними видами оцінювання є тематичне (відповідно до тем навчальної програми, за якою працює вчитель) та підсумкове (наприкінці семестру і навчального року). Поточне оцінювання є не обов'язковим, а доцільним, заохочувальним. Основною одиницею оцінювання є навчальна тема. Принцип тематичності забезпечує систематичність оцінювання навчальних досягнень. Тематичному оцінюванню підлягають основні результати вивчення теми малювання з натури, тематичного малювання, декоративного малювання, бесіди про образотворче мистецтво.

2.6. МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО (підготовчий, 1-4 класи)

Предмет «Музичне мистецтво» має мету – розвивати в учнів культурознавчі процеси особистості, основи музичної компетентності, особистісно-естетичне ставлення до національного і світового мистецтва, музично-естетичні смаки.

Об'єктами оцінювання в учня спеціальної школи у процесі вивчення предмету є передусім структурні компоненти його навчально-практичної та культурознавчої діяльності, а саме:

1. Змістовий компонент - техніко-виконавські та художньо-образні знання, обсяг яких визначений програмою з музичного мистецтва для спеціального навчального загальноосвітнього закладу:

- елементарна обізнаність про музичне мистецтво (види діяльності, жанри, поняття, , музичні твори, творчість композиторів);

- знання про вимоги до результатів навчально-музичної діяльності (виконання пісень, музичних творів, їх будову за допомогою вчителя, особливості виконання творів певних жанрів у відповідному характері;

- загальні знання про засоби виконання музичних діяльностей: музично-звукові (музичні інструменти: дитячі шумові, звуковисотні); людські голоси (чоловічі, жіночі, дитячі, соло, хори); типи інструментальних оркестрів (народні, духові, симфонічні); музично-дидактичні (ноти, наочний тематичний матеріал); технічні засоби (CD-програвач, CD-диски; магнітофони, відео апаратура).

- уміння адекватно сприймати на слух загальний настрій, жанр, художньо-образний зміст твору та основні засоби музичної виразності, що їх характеризують (темп, ритм, динаміка, рух мелодії).

Знання оцінюються за такими характеристиками: а) повнотою; б) правильністю; в) усвідомленістю (розуміння, вербалізація; словесне відтворення (переказ змісту музичного твору, пояснення); г) самостійністю й адекватністю виконання в умовах різної міри новизни, надання допомоги (за зразком, разом з учителем, за аналогією, за інструктажем у відносно нових умовах).

2. Операційно-організаційний компонент – дії, способи дій (вміння, навички), діяльність:

а) предметні (відповідно до змісту навчального предмету «Музичне мистецтво»);

б) розумові (порівнювати, класифікувати, узагальнювати тощо) та загальнонавчальні (аналізувати, планувати, організовувати, контролювати процес і результати виконання завдання, діяльності в цілому; вміння користуватися підручником та іншим приладдям);

в) практичні навички та вміння – виконання дій та завдань музично-естетичного характеру.

При оцінці підлягають аналізу наступні характеристики дій:

- правильність

Також слід враховувати особливості виконання завдань, а саме:

- розуміння завдання;

- рівень новизни умов завдання (за зразком, аналогічне, відносно нове);

- самостійність виконання (контроль, допомога: практична – разом з вчителем, показ дії, демонстрація навчального матеріалу; вербальна – повторний інструктаж, аналіз, пояснення завдання, запитання, підказка, вказівка; загальна – стимулювання, підтримка, схвалення, активізація уваги);

- усвідомленість способу виконання завдання (від переказу до пояснення);

- якість виконаної роботи;

- цілеспрямованість, поетапність виконання тощо.

3. Емоційно-мотиваційний компонент – ставлення до навчально-практичної діяльності.

Ставлення оцінюються за:

а) характером і силою (байдуже, недостатньо виразне, позитивне, позитивно-зацікавлене, сильно виражене позитивне);

б) дієвістю (від пасивно-споглядального до активно-дієвого);

в) сталістю (короткочасна, епізодична, достатньо стала, високий рівень стабільності).

Зазначені характеристики змістового, операційно-організаційного та емоційно-мотиваційного компонентів учіння дитини покладено в основу визначення рівнів навчальних досягнень в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку з навчального предмета «Музичне мистецтво» (I – початковий, II – задовільний, III – середній, IV – достатній) та характеристики навчальних досягнень із зазначенням бального оцінювання (див. таблицю 1). Відповідно, для учнів з помірною розумовою відсталістю – рівнів (I – початковий, II – середній, III – достатній) та характеристики навчальних досягнень (див. таблицю 2).

Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня

I рівень – початковий.

Учень (учениця) має елементарні уявлення про об'єкт вивчення і за допомогою вчителя фрагментарно, не завжди точно відтворює його ознаки.

За словесною інструкцією та за зразком і допомогою вчителя виконує окремі дії музично-інтонаційного змісту. Ставлення до навчання байдуже або

недостатньо позитивне. Потребує постійного контролю, значної допомоги та стимулювання з боку вчителя.

II рівень –задовільний.

Учень (учениця) відтворює незначний обсяг навчального матеріалу. Зміст розуміє частково. За допомогою вчителя частково відтворює (переказує) спосіб виконання завдання, визначає суттєві ознаки об'єктів, явищ, характеризує окремі уявлення програмового матеріалу. Частково самостійно відтворює окремі дії музично-естетичних навичок. Ставлення до навчання позитивне, але недостатньо виразне, дійове і стале. Потребує допомоги, контролю та стимулювання діяльності за ситуацією.

III рівень – середній.

Учень (учениця) в основному правильно відтворює більшу частину навчального матеріалу. Матеріал розуміє, виокремлює головне і другорядне, пояснює частково чи за допомогою вчителя. Демонструє достатньо стале зацікавлене ставлення до навчання. Під керівництвом вчителя застосовує уміння і навички за аналогією. Висловлює ставлення до музичного мистецтва.

IV рівень – достатній.

Учень (учениця) правильно відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Матеріал розуміє, виокремлює головне і другорядне, пояснює його на прикладах з підручника та власного досвіду. За вимогою застосовує музично-естетичні уміння і навички в аналогічних та відносно нових умовах. Дотримується правил охорони голосу, санітарно-гігієнічних вимог, аналізу, оцінювання. Демонструє стале, виразно-позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності. Потребує підтримки та схвалення в окремих випадках.

Таблиця 1.

Рівень	Бал	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня
	1	Учень (учениця) має фрагментарні уявлення про предмет вивчення. Байдужий до музичної навчально-практичної діяльності. Не вживає у відповідях понятійно-термінологічні слова. Навчальна музична діяльність потребує постійної значної стимуляції та заохочення, допомоги у виконанні навчальних завдань.
	2	Учень (учениця) за допомогою учителя частково розпізнає об'єкт вивчення. Засвоює дуже малу частину музичних знань, демонструє з допомогою учителя слабо розвинені музично-виконавські навички, уміння, пов'язані з видом діяльності, технічними прийомами, правилами виконання.

	3	<p>Учень (учениця) має слабкі уявлення про незначну частину об'єктів вивчення, і з допомогою учителя називає їх. У поодиноких випадках вживає понятійно-термінологічні слова. Навчальна музична діяльність потребує постійної значної стимуляції та заохочення, допомоги й контролю за виконанням завдань.</p>
	4	<p>Учень (учениця) має уявлення про об'єкт вивчення. Частково сприймає та засвоює музичні знання, демонструє з допомогою учителя слабко розвинені музично-виконавські навички, уміння, пов'язані з видом діяльності, технічними прийомами, правилами виконання. Музичні твори відтворює фрагментарно. Демонструє несформованість музично-образних уявлень і музично-інтонаційного мислення.</p>
	5	<p>Учень (учениця) має уявлення про частину об'єктів вивчення і з допомогою учителя називає їх. Учень на елементарному рівні емоційно відчуває та усвідомлює частину тематичного матеріалу. Позитивний інтерес до музичної діяльності виражений недостатньо. Навчальна музична діяльність потребує постійної стимуляції, значної допомоги під час виконання навчальних завдань.</p>
	6	<p>Учень (учениця) має уявлення про частину об'єктів вивчення і називає їх. Учень на задовільному рівні емоційно відчуває та усвідомлює до половини тематичного матеріалу. Утруднення викликає усвідомлення головного у виконанні завдань. Потребує постійної спільної з учителем роботи. Результати роботи мають наслідувальний характер недостатньої якості.</p>
	7	<p>Учень (учениця) має позитивний не яскраво виражений, але сталий інтерес до музичної діяльності. На задовільному рівні за зразком учителя може виконувати більш складні музичні твори (за будовою, засобами музичної виразності), завдяки постійній стимуляції і контролю. Демонструє слабку сформованість музично-образних уявлень та музично-інтонаційного мислення.</p>
	8	<p>Учень (учениця) має уявлення про об'єкти вивчення і правильно відтворює близько половини обсягу навчального матеріалу. Виконує за зразком прості завдання за вербальною допомогою вчителя. Ставлення до навчально-практичної діяльності позитивне, але не достатньо виразне, дійове, стає, потребує постійного контролю і допомоги вчителя.</p>
	9	<p>Учень (учениця) майже правильно відтворює та розуміє більшу частину навчального матеріалу. За допомогою вчителя може визначити головну думку, жанр, загальний характер твору, частково пояснити. Навчальні завдання здебільшого розуміє з детальним роз'ясненням педагога. Виконує аналогічні завдання, відтворює (переказує) спосіб та правила виконання (голосом, на інструменті), потребує постійного контролю вчителя.</p>

IV - достатній	10	Учень (учениця) в основному правильно відтворює і розуміє більшу частину навчального матеріалу. За допомогою вчителя може визначити головну думку, жанр, загальний характер твору, пояснити. Навчальне завдання здебільшого розуміє. Правильно виконує аналогічні завдання та відтворює (переказує) спосіб, правила його виконання (голосом, на інструменті), потребує фрагментарного контролю.
	11	Учень (учениця) правильно відтворює та розуміє більшу частину навчального матеріалу. Може самостійно визначити головну думку, жанр, загальний характер твору, пояснити. Навчальні завдання розуміє. На хорошому рівні виконує аналогічні завдання та відтворює (переказує) спосіб, правила його виконання (голосом, на інструменті), потребує контролю у поодиноких випадках. Продемонстровані твори відповідають достатньому рівню та виконавським вимогам автора.
	12	Учень (учениця) правильно відтворює визначений програмою матеріал. Може визначити самостійно головну думку, жанр, загальний характер твору, певні засоби виразності, пояснити. Адекватно розуміє навчальні завдання та аналогічні завдання, пояснює спосіб та правила виконання (голосом, на інструменті). Продемонстровані твори мають достатньо високий рівень якості. Виявляє стале, дійове, сильно виражене позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності.

Для учнів з помірною розумовою відсталістю використовується вербальне оцінювання згідно рівнів навчальних досягнень.

Таблиця 2.

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня
I – початковий	<p>Учень (учениця) має фрагментарні уявлення про предмет вивчення. За повної підтримки вчителя частково виконує окремі дії музично-інтонаційного характеру.</p> <p>Дії переважно пасивного характеру.</p> <p>Ставлення до навчання байдуже.</p> <p>Потребує значної постійної допомоги, повної підтримки та супроводу з боку вчителя.</p>
II – середній	<p>Учень (учениця) за допомогою учителя частково розпізнає об'єкт вивчення. Виконує окремі дії музично-інтонаційного змісту на рівні копіювання зразка способу дії.</p> <p>Ставлення до навчання недостатньо позитивне.</p> <p>Поведінка ситуативна.</p> <p>Потребує схвалення, постійної допомоги, супроводу, контролю та стимулювання.</p>

III – достатній	<p>Учень (учениця) має уявлення про об'єкт вивчення.</p> <p>З використанням наочності відтворює (не завжди точно) основні змістові елементи навчального матеріалу.</p> <p>Матеріал в основному розуміє, але пояснити, виокремити в ньому суттєве та другорядне не може.</p> <p>За наслідуванням і словесною інструкцією епізодично виконує прості завдання музично-інтонаційного змісту.</p> <p>Ставлення до навчання ситуативне.</p> <p>Потребує постійної допомоги, активізації та контролю.</p>
------------------------	--

Враховуючи особливості психофізичного стану у дітей з різними порушеннями інтелектуального розвитку та супутніх розладів, а також вплив їх поведінки на темп, якість засвоєння комплексу музичних знань, навичок, умінь (негативні чинники причин захворювання, підвищена тривожність, замкнутість, сором'язливість, агресивність, підвищена позитивна активність і тощо), у процесі опитування перевагу слід надавати ігровим, колективним формам контролю, а в поодиноких випадках і індивідуальному фронтальному опитуванню (різноманітним роду музичним іграм, вікторинам тощо).

Основною формою контролю є тематичне оцінювання (за кінцевою темою програми) узагальненого характеру, тематичне музично-естетичне заняття, що об'єднує оцінювання знань з різних видів мистецтв, доступних дітям цього контингенту.

Підсумкове оцінювання здійснюється наприкінці навчального року, а поточне не обов'язкове, здебільшого має заохочувальний характер.

Система оцінювання навчальних досягнень учнів ґрунтується лише на доброзичливому гуманістичному ставленні до кожного учня.

2.7. ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ (підготовчий, 1-4 класи)

Об'єктом оцінювання в процесі трудового навчання учнів підготовчого, 1-4 класів спеціальних закладів для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку є структурні компоненти їх навчально-практичної діяльності, а саме:

1. Знання (техніко-технологічні), обсяг яких визначений програмою з трудового навчання для дітей з розумовою відсталістю:

- знання про результат праці (вироби, їхні деталі та ін.);
- знання про предмет праці: матеріали (пластичні, паперові, природні, текстильні, конструктивні), заготовки, напівфабрикати та ін.;
- знання про засоби праці: інструменти, вимірювальні прилади (мірка, лінійка), допоміжні (підкладна дошка), та ін.;
- знання про трудові дії (розкачати, приліпити, приклеїти, відрізати, розмітити, вирізати та ін.) та послідовність їх виконання.

Знання оцінюються за:

- а) повнотою,
- б) правильністю,
- в) усвідомленістю (розуміння та виділення головного; вербалізація (за можливістю) у вигляді відтворення (переказ) чи пояснення).

2. Практичні навички та вміння: виконання трудових дій та завдань.

Оцінці підлягають:

- 1) виконання трудових дій;
- 2) вміння організувати робоче місце і підтримувати порядок на ньому під час занять;
- 3) вміння дотримуватись правил безпечної праці та санітарно-гігієнічних вимог.

Практичні навички та вміння оцінюються за:

- а) рівнем сформованості (виконує за зразком, поясненням, інструкцією, за аналогією, в нових ситуаціях);
- б) самостійністю виконання (контроль, допомога: *практична* – спільне виконання дії з учителем, показ дії; *вербальна* – повторний інструктаж, аналіз, пояснення завдання, запитання, підказка, вказівка.

в) якістю виробу (виконаної роботи);

3. Ставлення до навчально-практичної діяльності.

Ставлення оцінюється за:

- а) характером (байдуже, недостатньо виразне позитивне, зацікавлене, виразне позитивне);
- б) дієвістю (від споглядального (пасивного) до дієвого);

в) сталістю (від епізодичного до сталого).

Характеристики знань, навичок та вмій, ставлення до навчально-практичної діяльності дитини покладаються в основу визначення **рівнів досягнень з трудового навчання** (I –початковий, II –задовільний, III – середній, IV – достатній) та **критеріїв оцінювання навчальних досягнень**, відповідних їм **оцінок у балах** (див.таблицю 1). Відповідно, для учнів з помірною розумовою відсталістю – рівнів (I – початковий, II – середній, III – достатній) та характеристики навчальних досягнень (див. таблицю 2).

Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня

I рівень – початковий.

Учень з допомогою вчителя розпізнає (показує) об'єкт вивчення. Трудове завдання важко розуміє навіть після спільного з учителем аналізу умов завдання (зразка та ін.), його пояснення. Виконує елементарні трудові дії спільно з учителем. Ставлення до навчально-практичної діяльності байдуже. Потребує стимуляції, постійного контролю та значної допомоги щодо виконання трудового завдання, організації робочого місця, виконання санітарно-гігієнічних вимог та вимог техніки безпеки.

II рівень – задовільний.

Учень називає (розпізнає) об'єкт вивчення. Відтворює незначну частину навчального матеріалу. Матеріал в основному розуміє, але визначити в ньому головне ще не може. Виконує за зразком прості завдання (на основі показу дій). За допомогою вчителя відтворює спосіб виконання трудового завдання. Не завжди правильно виконує трудові дії. Виготовлений виріб (виконана робота) має низький рівень якості. Ставлення до навчально-практичної діяльності позитивне, але недостатньо виразне, стає. Потребує постійного контролю та допомоги за потребою щодо цілеспрямованого поетапного виконання трудового завдання, організації робочого місця, виконання санітарно-гігієнічних вимог та вимог техніки безпеки.

III рівень – середній.

Учень відтворює в основному більшу частину навчального матеріалу. Матеріал розуміє, може визначити в ньому головне. Трудове завдання в основному розуміє. Виконує аналогічні трудові завдання та відтворює з допомогою спосіб його виконання. Трудові дії виконує в основному правильно. Виготовлений виріб (виконана робота) має достатній для використання за призначенням рівень якості. Ставлення до навчально-практичної діяльності не завжди стає зацікавлене. Діяльність учня не завжди цілеспрямована, потребує

контролю та допомоги педагога щодо поетапності виконання завдання, організації робочого місця, дотримання санітарно-гігієнічних правил та техніки безпеки.

IV рівень – достатній.

Учень відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Матеріал та трудове завдання розуміє. Виконує аналогічні трудові завдання. Відносно нові трудові завдання виконує з допомогою вчителя. Трудові дії виконує правильно. Виготовлений виріб має достатній рівень якості. Діяльність учня цілеспрямована, потребує часткової допомоги педагога щодо організації робочого місця, дотримання санітарно-гігієнічних правил та техніки безпеки. Ставлення до навчально-практичної діяльності стале та позитивне .

Таблиця 1

Рівень	Бал	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня
	1	Учень за допомогою вчителя розпізнає об'єкт вивчення. Ставлення до навчально-практичної діяльності байдуже. Потребує стимуляції та постійної значної допомоги щодо виконання трудових дій, завдання, організації робочого місця, виконання санітарно-гігієнічних вимог та техніки безпеки.
	2	Учень має елементарне уявлення про об'єкт вивчення і за допомогою вчителя розпізнає його. Спільно з учителем виконує окремі трудові дії. Ставлення до навчально-практичної діяльності байдуже. Потребує стимуляції та постійної значної допомоги щодо виконання трудових дій, завдання, організації робочого місця, виконання санітарно-гігієнічних вимог та техніки безпеки.
	3	Учень має уявлення про об'єкт вивчення і за допомогою вчителя фрагментарно відтворює його ознаки. Спільно з учителем виконує окремі трудові дії, прості завдання. Має байдуже або слабковиразне позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності. Потребує стимуляції та постійної значної допомоги щодо виконання трудових дій, завдання, організації робочого місця, виконання санітарно-гігієнічних вимог та техніки безпеки.

III – задовільний

4	<p>Учень має уявлення про об'єкт вивчення. За допомогою вчителя відтворює (не завжди правильно) до половини обсягу навчального матеріалу. Матеріал в основному розуміє, але визначити в ньому головне ще не може. Розуміння завдання потребує спільного з учителем аналізу та пояснення. Виконує за зразком прості трудові завдання (на основі показу дій). Виготовлений виріб (виконана робота) має низьку якість. Має позитивне, але недостатньо виразне, стале та дійове ставлення до навчально-практичної діяльності. Потребує постійного контролю та своєчасної допомоги щодо цілеспрямованого поетапного виконання трудового завдання, організації робочого місця, виконання санітарно-гігієнічних вимог та техніки безпеки.</p>
5	<p>Учень називає об'єкт вивчення. Відтворює в основному правильно до половини обсягу навчального матеріалу. Матеріал в основному розуміє, але визначити в ньому головне ще не може. Розуміння завдання потребує його додаткового аналізу. Виконує за зразком прості трудові завдання (на основі показу дій чи за вербальною допомогою). Правильність виконання окремих трудових дій – недостатня. Виготовлений виріб (виконана робота) має низьку якість. За допомогою вчителя відтворює (переказує) спосіб виконання трудового завдання. Має позитивне, але недостатньо виразне, стале та дійове ставлення до навчально-практичної діяльності. Потребує постійного контролю та своєчасної допомоги щодо цілеспрямованого поетапного виконання трудового завдання, організації робочого місця, виконання санітарно-гігієнічних вимог та техніки безпеки.</p>
6	<p>Учень правильно відтворює до половини обсягу навчального матеріалу. Матеріал в основному розуміє, але визначити в ньому головне ще не може. Розуміння трудового завдання потребує додаткового аналізу умов завдання (зразка та ін.). Виконує за зразком прості трудові завдання за вербальною допомогою вчителя. Правильність виконання окремих трудових дій – недостатня. Виготовлений виріб (виконана робота) має низьку якість. За допомогою вчителя відтворює (переказує) спосіб виконання трудового завдання. Має позитивне, але недостатньо виразне, стале та дійове ставлення до навчально-практичної діяльності. Потребує постійного контролю та своєчасної допомоги щодо цілеспрямованого поетапного виконання трудового завдання, організації робочого місця, виконання санітарно-гігієнічних вимог та техніки безпеки.</p>

Ш – середній	7	<p>Учень не завжди правильно відтворює більшу частину навчального матеріалу. Матеріал розуміє. За допомогою вчителя може визначити в ньому головне. Трудове завдання в основному розуміє. В основному правильно виконує аналогічне трудове завдання, відтворює (переказує) спосіб його виконання. В основному правильно виконує окремі трудові дії. Виготовлений виріб (виконана робота) має достатню для використання за призначенням якість. Достатньо стале зацікавлене ставлення до навчально-практичної діяльності. Цілеспрямованість, поетапність виконання завдання, організація робочого місця, дотримання санітарно-гігієнічних правил та техніки безпеки в основному відповідають вимогам. В окремих випадках потребують контролю та допомоги.</p>
	8	<p>Учень в основному правильно відтворює більшу частину навчального матеріалу. Матеріал розуміє, може визначити в ньому головне. Трудове завдання в основному розуміє. Правильно виконує аналогічне трудове завдання та відтворює спосіб його виконання. Окремі трудові дії виконує в основному правильно. Виготовлений виріб (виконана робота) має задовільну якість. Достатньо стале зацікавлене ставлення до навчально-практичної діяльності. Цілеспрямованість, поетапність виконання завдання, організація робочого місця, дотримання санітарно-гігієнічних правил та техніки безпеки в основному відповідають вимогам. В окремих випадках потребують контролю та допомоги.</p>
	9	<p>Учень правильно відтворює більшу частину навчального матеріалу. Матеріал розуміє, може визначити в ньому головне, частково пояснити. Трудове завдання в основному розуміє. Правильно виконує аналогічне трудове завдання, відтворює (переказує) спосіб його виконання. Окремі трудові дії виконує в основному правильно, але повільно. Виготовлений виріб (виконана робота) має достатню якість. Достатньо стале зацікавлене ставлення до навчально-практичної діяльності. Цілеспрямованість, поетапність виконання завдання, організація робочого місця, дотримання санітарно-гігієнічних правил та техніки безпеки в основному відповідають вимогам. В окремих випадках потребують контролю та допомоги.</p>

IV - достатній	10	<p>Учень не завжди точно відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Може визначити в ньому головне. Трудове завдання розуміє. Виконує аналогічні трудові завдання. Відносно нові трудові завдання виконує з допомогою вчителя. Правильно виконує окремі трудові дії. Виготовлений виріб (виконана робота), при наявності незначних відхилень, має достатньо високу якість. Цілеспрямованість, поетапність виконання трудового завдання, організація робочого місця, дотримання санітарно-гігієнічних правил та техніки безпеки відповідають вимогам. Виразне стійке позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності.</p>
	11	<p>Учень в основному правильно відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Може визначити в ньому головне. Трудове завдання розуміє. Виконує аналогічні трудові завдання. Відносно нові трудові завдання виконує за допомогою вчителя. Може відтворити (переказати) спосіб його виконання. Окремі трудові дії виконує правильно. Виготовлений виріб (виконана робота) має достатньо високу якість. Цілеспрямованість, поетапність виконання трудового завдання, організація робочого місця, дотримання санітарно-гігієнічних правил та техніки безпеки відповідають вимогам. Виразне стійке позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності.</p>
	12	<p>Учень правильно відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Може визначити в ньому головне. Трудове завдання розуміє. Виконує аналогічні та відносно нові трудові завдання, пояснює спосіб їх виконання. Окремі трудові дії виконує правильно. Виготовлений виріб (виконана робота) має високу якість. Цілеспрямованість, поетапність виконання трудового завдання, організація робочого місця, дотримання санітарно-гігієнічних правил та техніки безпеки відповідають вимогам. Виразне стійке позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності.</p>

Таблиця 2

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірною ступеня
I – початковий	<p>Учень за допомогою вчителя намагається розпізнати об'єкт вивчення. Ставлення до навчально-практичної діяльності байдуже. Потребує постійної значної допомоги щодо виконання трудових дій, завдання, організації робочого місця, виконання санітарно-гігієнічних вимог та техніки безпеки.</p>

II – середній	<p>Учень має уявлення про об'єкт вивчення і за допомогою вчителя фрагментарно відтворює його ознаки. Спільно з учителем виконує окремі трудові дії, прості завдання. Має байдуже або слабковиразне позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності. Потребує стимуляції та постійної значної допомоги щодо виконання трудових дій, завдання, організації робочого місця, виконання санітарно-гігієнічних вимог та техніки безпеки.</p>
III – достатній	<p>Учень має уявлення про об'єкт вивчення і за допомогою вчителя відтворює його ознаки. Спільно з учителем виконує трудові дії, прості завдання. Має слабковиразне позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності. Потребує стимуляції та постійної значної допомоги щодо виконання трудових дій, завдання, організації робочого місця, виконання санітарно-гігієнічних вимог та техніки безпеки.</p>

Основною формою контролю є тематичне оцінювання (за кінцевою темою програми). Підсумкове оцінювання здійснюється наприкінці навчального року, а поточне не обов'язкове, здебільшого має заохочувальний характер.

Система оцінювання навчальних досягнень учнів ґрунтується лише на доброзичливому гуманістичному ставленні до кожного учня.

2.8. ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я (підготовчий, 1-4 класи)

Предмет «Основи здоров'я» має головну мету – розвивати в учнів здоров'язбережувальну компетентність: набувати знань про здоров'я та безпеку, розвивати навички безпечної поведінки для життя і здоров'я, набувати досвіду здорового і безпечного способу життя, формувати в учнів ціннісне ставлення до власного життя і здоров'я.

Об'єктами оцінювання в учня спеціальної школи у процесі вивчення предмету є передусім структурні компоненти його навчально-практичної (учіння) та здоров'язбережувальної діяльності, а саме:

1. Змістовий компонент – знання про здоров'я та безпеку життєдіяльності як об'єкт вивчення (уявлення, поняття, явище тощо, в т.ч. про правила, засоби перетворення об'єкта, про вимоги до результату; про складові та послідовність виконання завдання як одиниці навчальної діяльності тощо).

Змістовий компонент конкретизується відповідно до змісту навчання навчального предмета «Основи здоров'я».

При оцінці підлягають аналізу наступні характеристики знань:

- повнота (від фрагментарного відтворення навчального матеріалу до відтворення матеріалу у повному обсязі);
- правильність (від не завжди точного до правильного відтворення навчального матеріалу);
- усвідомленість (від розуміння в основному, переказу, до вміння пояснити, виокремити головне та другорядне);
- застосування знань: адекватність; самостійність в умовах різної міри новизни (за зразком, аналогічні, відносно нові); надання допомоги.

2. Операційно-організаційний компонент – дії, способи дій (вміння, навички), діяльність:

а) предметні (відповідно до змісту навчального предмету «Основи здоров'я»);

б) розумові (порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати тощо) та загальнонавчальні (аналізувати, планувати, організовувати, контролювати процес і результати виконання завдання, діяльності в цілому; вміння користуватися підручником та іншими доступними джерелами інформації);

в) практичні навички та вміння – виконання дій та завдань здоров'язбережувального характеру.

При оцінці підлягають аналізу наступні характеристики дій:

- правильність;
- швидкість (норми часу визначає вчитель).

Також слід враховувати особливості виконання завдань, а саме:

- розуміння завдання;
- рівень новизни умов завдання (за зразком, аналогічне, відносно нове);
- самостійність виконання (контроль, допомога: практична – спільне виконання дії з вчителем, показ дії; вербальна – повторний інструктаж, аналіз, пояснення завдання, запитання, підказка, вказівка; загальна – стимулювання, підтримка, схвалення, активізація уваги);
- усвідомленість способу виконання завдання (від переказу до пояснення);
- якість виконаної роботи;
- цілеспрямованість, поетапність виконання тощо.

3. Емоційно-мотиваційний компонент – ставлення до навчання.

При оцінці підлягають аналізу наступні його характеристики:

- характер і сила (байдуже, недостатньо виразне позитивне, зацікавлене, виразне позитивне),
- дієвість (від споглядального (пасивного) до дієвого),
- сталість (від епізодичного до сталого).

Зазначені характеристики змістового, операційно-організаційного та емоційно-мотиваційного компонентів учіння дитини покладено в основу визначення рівнів навчальних досягнень в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку з навчального предмета «Основи здоров'я» (I – початковий, II – задовільний, III – середній, IV – достатній) та характеристики навчальних досягнень із зазначенням бального оцінювання (див. таблицю 1). Відповідно, для учнів з помірно розумовою відсталістю – рівнів (I – початковий, II – середній, III – достатній) та характеристики навчальних досягнень (див. таблицю 2).

Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня

I рівень – початковий.

Учень (учениця) має елементарні уявлення про об'єкт вивчення і за допомогою вчителя фрагментарно, не завжди точно відтворює його ознаки.

За словесною інструкцією та за зразком і допомогою вчителя виконує окремі дії здоров'язберезувального змісту. Ставлення до навчання байдуже або недостатньо позитивне. Потребує постійного контролю, значної допомоги та стимулювання з боку вчителя.

II рівень – задовільний.

Учень (учениця) відтворює незначний обсяг навчального матеріалу. Зміст розуміє частково. За допомогою вчителя частково відтворює (переказує) спосіб виконання завдання, визначає суттєві ознаки об'єктів, явищ, характеризує окремі

уявлення програмового матеріалу. Частково самостійно відтворює окремі дії здоров'язбережувальних навичок. Ставлення до навчання позитивне, але недостатньо виразне, дійове і стає.

Потребує допомоги, контролю та стимулювання діяльності за ситуацією.

III рівень – середній.

Учень (учениця) в основному правильно відтворює більшу частину навчального матеріалу. Матеріал розуміє, виокремлює головне, пояснює частково чи за допомогою вчителя. Демонструє достатньо стає зацікавлене ставлення до навчання. Під керівництвом вчителя застосовує здоров'язбережувальні уміння і навички за аналогією. Не систематично дотримується основних правил здорового способу життя. Потребує допомоги в окремих випадках.

IV рівень - достатній.

Учень (учениця) правильно відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Матеріал розуміє, виокремлює головне і другорядне, пояснює його на прикладах з підручника та власного досвіду.

За вимогою застосовує здоров'язбережувальні уміння і навички в аналогічних та відносно нових умовах. Здатний відносно самостійно і правильно вирішувати аналогічні та відносно нові завдання здоров'язбережувального змісту. Дотримується правил здорового способу життя, сприймає інформацію щодо здоров'я і безпеки. Демонструє стає, виразно-позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності. Потребує підтримки та схвалення в окремих випадках.

Таблиця 1

Рівень	Бал	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня
	1	Учень (учениця) має фрагментарні уявлення про предмет вивчення. За повної підтримки вчителя частково виконує окремі дії здоров'язбережувального характеру. Дії переважно пасивного характеру. Ставлення до навчання байдуже. Потребує повної підтримки та супроводу з боку вчителя.
	2	Учень (учениця) за допомогою учителя частково розпізнає об'єкт вивчення. Виконує окремі дії здоров'язбережувального змісту на рівні копіювання зразка способу дії. Потребує постійного контролю та стимулювання. Ставлення до навчання байдуже. Поведінка ситуативна.

	3	<p>Учень (учениця) має елементарні уявлення про об'єкт вивчення і за допомогою вчителя фрагментарно, не завжди точно відтворює його ознаки.</p> <p>За словесною інструкцією та за зразком і допомогою вчителя виконує окремі дії здоров'язбережувального змісту. Ставлення до навчання байдуже або недостатньо позитивне. Потребує постійного контролю, значної допомоги та стимулювання з боку вчителя.</p>
	4	<p>Учень (учениця) має уявлення про об'єкт вивчення. З використанням наочності відтворює (не завжди точно) до половини обсягу основного навчального матеріалу. Матеріал розуміє, але пояснити, виокремити в ньому суттєве та другорядне не може. За наслідуванням і словесною інструкцією епізодично виконує прості завдання здоров'язбережувального змісту. Ставлення до навчання недостатньо позитивне та ситуативне. Потребує постійної допомоги, стимулювання, активізації та контролю.</p>
	5	<p>Учень (учениця) називає об'єкт вивчення. Відтворює (не завжди точно) до половини обсягу основного навчального матеріалу. За допомогою вчителя періодично визначає суттєві ознаки об'єктів, явищ, характеризує окремі уявлення програмового матеріалу. Виконує за зразком та за вербальною допомогою окремі дії та прості завдання здоров'язбережувального характеру, застосовує набуті знання. Ставлення до навчання позитивне, але недостатньо виразне, дійове і стале. Потребує своєчасної допомоги, стимулювання, активізації та контролю.</p>
	6	<p>Учень (учениця) відтворює до половини обсягу навчального матеріалу. Зміст розуміє частково. За допомогою вчителя частково відтворює (переказує) спосіб виконання завдання, визначає суттєві ознаки об'єктів, явищ, характеризує окремі уявлення програмового матеріалу. Частково самостійно відтворює окремі дії здоров'язбережувальних навичок. Ставлення до навчання позитивне, але недостатньо виразне, дійове і стале. Потребує допомоги, контролю та стимулювання діяльності за ситуацією.</p>

III – середній	7	<p>Учень (учениця) відтворює (не завжди правильно) більшу частину навчального матеріалу. Матеріал здебільшого розуміє. За допомогою вчителя може пояснити свою відповідь. За вказівкою вчителя здатний самостійно, але не завжди правильно, виконати окремі дії, прості завдання, відтворити (елементарно переказати) спосіб виконання завдання. Виявляє ознаки позитивного ставлення до здоров'я та власної безпеки в окремих ситуаціях. Епізодично виконує окремі правила здорового способу життя. Потребує ситуативної допомоги, контролю та стимулювання з боку вчителя.</p>
	8	<p>Учень (учениця) правильно відтворює більшу частину навчального матеріалу. За допомогою вчителя визначає головне, аналізує практичні ситуації, передбачені програмою. Виконує основні дії здоров'язбережувальних навичок. Виявляє позитивне ставлення до здоров'я та власної безпеки. За незначної допомоги вчителя застосовує здоров'язбережувальні уміння і навички у стандартних ситуаціях. Потребує стимулювання вчителя за ситуацією. Демонструє зацікавлене ставлення до навчання.</p>
	9	<p>Учень (учениця) в основному правильно відтворює більшу частину навчального матеріалу. Матеріал розуміє, виокремлює головне, пояснює частково чи за допомогою вчителя. Демонструє достатньо стале зацікавлене ставлення до навчання. Під керівництвом вчителя застосовує здоров'язбережувальні уміння і навички за аналогією. Несистематично дотримується основних правил здорового способу життя. Потребує допомоги в окремих випадках.</p>
	10	<p>Учень (учениця) не завжди точно відтворює знання в програмовому обсязі, елементарно пояснює сутність уявлень і понять здоров'язбережувального змісту; за допомогою вчителя аналізує ситуації, передбачені програмою. Під контролем вчителя самостійно виконує дії та завдання в аналогічних умовах. За спонукою вчителя здатен оцінити стан власного здоров'я і власну поведінку в ситуаціях, передбачених програмою; дотримується основних правил здорового способу життя. Демонструє стале, виразно-позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності.</p>

	11	<p>Учень (учениця) в основному правильно відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Пояснює, виокремлює в ньому головне (суттєве) та другорядне (несуттєве). За незначною допомогою вчителя аналізує нестандартні ситуації та розповідає про шляхи виходу з них. Самостійно застосовує здоров'язбережувальні уміння і навички у стандартних ситуаціях. Виявляє позитивні наміри щодо власного здоров'я і власної поведінки в ситуаціях, передбачених програмою; дотримується правил здорового способу життя. Демонструє стале, виразно-позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності.</p>
	12	<p>Учень (учениця) правильно відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Матеріал розуміє, виокремлює головне і другорядне, пояснює його на прикладах з підручника та власного досвіду. За вимогою застосовує здоров'язбережувальні уміння і навички в аналогічних та відносно нових умовах. Здатний відносно самостійно і правильно вирішувати аналогічні та відносно нові завдання здоров'язбережувального змісту. Дотримується правил здорового способу життя, сприймає інформацію щодо здоров'я і безпеки. Демонструє стале, виразно-позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності.</p> <p>Потребує підтримки та схвалення в окремих випадках.</p>

Таблиця 2

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня
I - початковий	<p>Учень (учениця) має фрагментарні уявлення про предмет вивчення.</p> <p>За повної підтримки вчителя частково виконує окремі дії здоров'язбережувального характеру.</p> <p>Дії переважно пасивного характеру.</p> <p>Ставлення до навчання байдуже.</p> <p>Потребує значної постійної допомоги, повної підтримки та супроводу з боку вчителя.</p>
II - середній	<p>Учень (учениця) за допомогою учителя частково розпізнає об'єкт вивчення. Виконує окремі дії здоров'язбережувального змісту на рівні копіювання зразка способу дії.</p> <p>Ставлення до навчання недостатньо позитивне.</p> <p>Поведінка ситуативна.</p> <p>Потребує схвалення, постійної допомоги, супроводу, контролю та стимулювання.</p>

III – достатній	<p>Учень (учениця) має уявлення про об'єкт вивчення.</p> <p>З використанням наочності відтворює (не завжди точно) основні змістові елементи навчального матеріалу.</p> <p>Матеріал в основному розуміє, але пояснити, виокремити в ньому суттєве та другорядне не може.</p> <p>За наслідуванням і словесною інструкцією епізодично виконує прості завдання здоров'язбережувального змісту.</p> <p>Ставлення до навчання ситуативне.</p> <p>Потребує постійної допомоги, активізації та контролю.</p>
------------------------	--

Оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюється на основі врахування рівня сформованості здоров'язбережувальної компетентності (дієвість знань, умінь і навичок, вмотивованість до здорового і безпечного способу життя та його дотримання) та передбачає:

- 1) оцінювання у межах матеріалу, визначеного навчальною програмою «Основи здоров'я»;
- 2) оцінювання у межах можливостей засвоєння учнями програмового матеріалу, зумовлених особливостями їхнього психофізичного розвитку;
- 3) оцінювання відповідних розвитку учнів якісних характеристик навчальних досягнень;
- 4) оцінювання за принципом позитивізму, тобто врахування рівня досягнень учня, а не його невдач.

Видами оцінювання навчальних досягнень учнів з розумовою відсталістю є *поточне, тематичне та підсумкове*.

Оцінка з основ здоров'я має бути інструментом підтримки і заохочення на досягнення позитивних змін у знаннях, уміннях, мотиваціях і реальній поведінці. Тому необхідно позитивно оцінювати кожний крок учня (учениці), спрямований на:

- 1) підвищення рівня знань про здоров'я і безпеку життєдіяльності, здоровий спосіб життя, уміння використовувати здобуті знання для зміцнення здоров'я;
- 2) набуття умінь і навичок, що сприяють підвищенню рівня фізичної, соціальної, духовної та психічної складових здоров'я;
- 3) позитивне ставлення до здоров'я, дотримання правил здорового і безпечного способу життя.

2.9. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА (підготовчий, 1-4 класи)

Оцінювання навчальних досягнень з фізичної культури молодших школярів спеціальної загальноосвітньої школи для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку здійснюється вербально⁴ та передбачає врахування особистих здобутків дітей протягом чверті / навчального року.

При оцінюванні навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами враховують:

- індивідуальні особливості засвоєння змісту навчального матеріалу;
- рівень засвоєння основ теоретичної підготовки;
- рівень розвитку рухових якостей, практичних умінь і навичок і техніки виконання рухової дії;
- рівень виконання контрольних завдань, навчальних нормативів, вимог чи тестів (підібраних індивідуально, відповідно до психофізичних можливостей учня).

Об'єктом оцінювання навчальних досягнень з фізичної культури учнів є структурні компоненти їх навчально-практичної діяльності:

1) *знання* (обсяг визначається навчальною програмою з фізичної культури); вміння застосовувати їх на практиці;

2) *рухові навички, вміння* (обсяг визначається навчальною програмою з фізичної культури); вміння застосовувати їх у практичній діяльності;

3) *рівень пізнавальної активності; розвиток пізнавальної діяльності.*

Знання та їх застосування на практиці оцінюються за:

- повнота / фрагментарність;
- рівень усвідомлення (розуміння, виокремлення головного та другорядного тощо);
- правильність / неправильність.

Практичні навички, вміння оцінюються за рівнем їх сформованості та вмінням застосовувати їх у практичній діяльності та особистісним прогресом учня у показниках фізичної підготовленості:

- правильність техніки виконання (так / ні);
- виконання стале / епізодичне;
- сформованість рухових навичок (сформовано / не сформовано).

При оцінюванні рівня пізнавальної активності молодших школярів береться до уваги їх ставлення до навчально-практичної діяльності:

- байдуже / позитивне;

⁴Наказ Міністерства освіти і науки України від 19.08.2016 № 1009 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України 21.08.2013 № 1222»

- стале / епізодичне;
- систематичність відвідування уроків (так / ні);
- підготовленість до уроку (так / ні);
- дотримання правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на занятті (так / ні);
- активний / пасивний;
- рівень дисциплінованості, старанності;
- рівень здатності до співпраці в колективі;
- поведінка (задовільна / не задовільна).

Учні, віднесені за станом здоров'я до підготовчої групи, виконують програму основної, за винятком індивідуально протипоказаних вправ. Учні, віднесені за станом здоров'я до спеціальної медичної групи, займаються за окремою навчальною програмою. Оцінювання навчальних досягнень цих учнів завжди здійснюється за параметрами «зараховано» чи «не зараховано».

При оцінюванні навчальних досягнень з фізичної культури потрібно відзначити важливість індивідуального та диференційованого підходу, індивідуального контролю та регулювання фізичного та психоемоційного навантаження, дотримання індивідуальних лікарських протипоказань. Важливим є забезпечення лікарсько-педагогічного спостереження: як контроль виконання рухових дій, так і контроль і оперативне регулювання фізичного навантаження дітей згідно їх індивідуальним можливостям, що набуває особливого значення при роботі з учнями підготовчої і спеціальної медичних груп.

Структурні компоненти навчально-практичної діяльності молодших школярів основа визначення *рівнів навчальних досягнень учнів* (I - початковий, II – задовільний, III – середній, IV – достатній) (див.таблицю).

Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня

I рівень – початковий.

Учень / учениця має фрагментарні знання, які не застосовує в практичній діяльності. Конкретні рухові завдання, незважаючи на неодноразові пояснення вчителя, розуміє частково. З допомогою вчителя фрагментарно, неточно відтворює окремі рухові дії, виконує окремі елементи фізичних вправ. Потребує постійного контролю, постійної допомоги та стимулювання з боку педагога як під час підготовки до уроку, так і при проведенні уроку та після нього. За допомогою вчителя дотримується правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на уроці фізкультури. Ставлення до навчання байдуже.

II рівень –задовільний.

Учень / учениця має фрагментарні знання, які рідко, зі значною допомогою педагога, застосовує в практичній діяльності. Не здатний застосувати знання в аналогічних умовах. Завдання уроку, незважаючи на пояснення вчителя, розуміє не повністю, виокремити головне не може. Здатний за зразком застосувати набуті знання, виконати окремі рухові дії, окремі елементарні завдання. Відтворює до половини обсягу навчального матеріалу. Ставлення до навчання періодично слабковиразне позитивне, недостатньо дійове та стале. Потребує постійного контролю, допомоги та стимулювання діяльності вчителем.

III рівень – середній.

Учень / учениця відтворює більшу частину навчального матеріалу. Здатний періодично застосовувати набуті знання в практичній діяльності, зрідка застосувати знання в аналогічних умовах. Завдання уроку, після пояснення вчителя, розуміє майже повністю; за допомогою педагога може виокремити головне та другорядне. Потребує допомоги в окремих не передбачених навчальною програмою випадках та стимулювання діяльності вчителем. Ставлення до навчання слабковиразне позитивне, але недостатньо дійове та стале.

IV рівень – достатній.

Учень / учениця виконує повністю матеріал, визначений навчальною програмою. Здатний застосувати знання в практичній діяльності. Завдання уроку, після пояснення вчителя, розуміє повністю; може виокремити головне і другорядне. Застосовує знання, вміння й навички в аналогічних та, зі значною допомогою педагога, в частково змінених умовах. Здатний правильно виконувати задані фізичні вправи. Зрідка потребує допомоги в окремих не передбачених навчальною програмою випадках і, періодично, стимулювання діяльності вчителем. Стале слабковиразне позитивне але недостатньо дійове ставлення до навчання.

Таблиця 1

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня
I - початковий	Учень / учениця має фрагментарні знання, які не застосовує в практичній діяльності. Конкретні рухові завдання, незважаючи на неодноразові пояснення вчителя, розуміє частково. Відтворює незначний обсяг навчального матеріалу за допомогою вчителя фрагментарно, неточно. Потребує постійної, часто значної допомоги (як у передбачених, так і у непередбачених навчальною програмою випадках), постійного контролю, постійного стимулювання діяльності з боку вчителя під час підготовки та проведення уроку. За допомогою вчителя дотримується правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на заняттях. Ставлення до навчання байдуже.

II – задовільний	<p>Учень / учениця має фрагментарні знання, які іноді, зі значною допомогою педагога, застосовує в практичній діяльності. Не здатний застосувати знання в аналогічних умовах. Конкретні рухові завдання уроку, незважаючи на пояснення вчителя, розуміє не повністю, виокремити головне та другорядне не може. Виконує окремі рухові дії, елементарні завдання періодично неточно. Відтворює до половини обсягу навчального матеріалу. Потребує постійної, не завжди значної допомоги (і в непередбачених навчальною програмою випадках), постійного контролю, допомоги та стимулювання діяльності вчителем. Ставлення до навчання періодично слабковизначне позитивне, недостатньо дійове.</p>
III – середній	<p>Учень / учениця відтворює більшу частину навчального матеріалу. Завдання уроку, після пояснення вчителя, розуміє періодично повністю. За допомогою педагога в деяких випадках може виокремити головне та другорядне. Здатний періодично застосовувати набуті знання в практичній діяльності; зрідка, зі значною допомогою педагога, застосувати набуті знання в аналогічних умовах. Періодично потребує не значної допомоги в окремих не передбачених навчальною програмою випадках; постійного контролю та стимулювання діяльності вчителем. Ставлення до навчання слабковизначне позитивне, але недостатньо дійове та стале.</p>
IV - достатній	<p>Учень / учениця відтворює повністю матеріал, визначений навчальною програмою. Здатний застосувати знання в практичній діяльності під контролем учителя. Завдання уроку, після пояснення вчителя, розуміє повністю. Матеріал та завдання вчителя розуміє, з допомогою педагога може виокремити головне і другорядне. Застосовує знання, вміння та навички в аналогічних умовах. Здатний правильно виконувати задані фізичні вправи та комплекси фізичних вправ. Потребує допомоги педагога в передбачених навчальною програмою випадках. Потребує постійного контролю, періодично потребує стимулювання діяльності вчителем. Стале слабковизначне позитивне але недостатньо дійове ставлення до навчання.</p>

Таблиця 2

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірною ступеня
I – початковий	<p>Учень / учениця має фрагментарні знання на елементарному рівні засвоєння, які не застосовує в практичній діяльності. Конкретні рухові завдання, незважаючи на багаторазові детальні пояснення вчителя, не розуміє чи розуміє частково. Зі значною допомогою вчителя фрагментарно, неточно виконує окремі елементи заданих фізичних вправ. Потребує постійної значної допомоги (як у передбачених, так і у непередбачених навчальною програмою випадках), постійного контролю, постійного стимулювання діяльності з боку вчителя під час проведення уроку. Потребує постійної значної допомоги в підготовці до уроку та у дотриманні санітарно-гігієнічних норм і техніки безпеки. Ставлення до навчання байдуже.</p>
II – середній	<p>Учень / учениця відтворює половину обсягу навчального матеріалу (з допомогою педагога). Має фрагментарні знання на елементарному рівні засвоєння, які не застосовує в практичній діяльності. Не здатний застосувати знання в аналогічних умовах. Конкретні рухові завдання уроку, незважаючи на неодноразові пояснення вчителя, розуміє частково, виокремити головне та другорядне не може. Здатний зі значною допомогою педагога виконувати окремі елементарні фізичні вправи, елементи рухових дій, окремі елементарні завдання уроку. Відтворює до половини обсягу навчального матеріалу (з допомогою педагога). Потребує постійної, часто значної допомоги (і у непередбачених навчальною програмою випадках), постійного контролю, допомоги та стимулювання ігрової та навчальної діяльності вчителем. Ставлення до навчання байдуже, епізодично слабковиразне позитивне, споглядальне.</p>
III – достатній	<p>Учень / учениця відтворює більшу частину обсягу навчального матеріалу (з допомогою педагога). Має фрагментарні знання на елементарному рівні засвоєння, деякі з них періодично, зі значною допомогою педагога, застосовує в практичній діяльності. Здатний іноді застосувати знання в аналогічних умовах зі значною допомогою педагога. Конкретні рухові завдання уроку, незважаючи на неодноразові пояснення вчителя, розуміє частково чи не повністю, виокремити головне не може. Здатний з допомогою педагога виконати окремі елементарні фізичні вправи, елементарні завдання уроку. Періодично потребує допомоги в окремих не передбачених навчальною програмою випадках, постійного контролю та постійного стимулювання діяльності вчителем. Ставлення до навчання байдуже, періодично слабковиразне позитивне, споглядальне, недостатньо дійове та стає.</p>

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. / І. Д. Бех. – Київ : ІЗМН, 1998. – 240 с.
2. Блеч Г.О. Освітня галузь «Природознавство» / Г.О. Блеч, С.В.Трикоз //Реалізація оновленого змісту освіти дітей з особливими потребами: початкова ланка: Навч.-метод.посібник / Н.Б.Адамюк, Л.Є.Андрусішина, О.О.Базилевська та ін.;НАПН України, Інститут спеціальної педагогіки; за ред. В.В. Засенка, А.А. Колупаєвої, Н.О. Макарчук, В. І.Шинкаренко. – Київ, 2014. – С. 259-263.
3. Блеч Г.О. Природознавство підготовчий, 1-4 клас / Г.О.Блеч, С.В.Трикоз // Навчальні програми для підготовчого, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей / Навчальні програми 2014 р. http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/693/navchalni_programi11/, <http://lib.iitta.gov.ua/705693/>
4. Блеч Г.О. Я у світі 3-4 клас / Г.О.Блеч, С.В.Трикоз // Навчальні програми для підготовчого, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей / Навчальні програми 2014 р. http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/693/navchalni_programi11/, <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/707400>
5. Бобренко І.В. Застосування засобів фізичного виховання в профілактиці та корекції порушень постави розумово відсталих молодших школярів / І.В. Бобренко // Теорія і практика олігофренопедагогіки та спеціальної психології: зб. наук. пр.: Вип. 6. – К.: «Освіта України», 2011. С. 8-18.
6. Бобренко І.В. Розвиток фізичних якостей як важливий аспект адаптивного фізичного виховання дошкільників з помірною розумовою відсталістю школярів / І.В. Бобренко // Теорія і практика олігофренопедагогіки та спеціальної психології: зб. наук. пр.: Вип. 9. – К., 2017. С. 8-18.
7. Бобренко І.В. Технологія фізичного виховання дітей дошкільного віку з помірною розумовою відсталістю / І.В. Бобренко // Теорія і практика олігофренопедагогіки та спеціальної психології: зб. наук. пр. – Тематичний збірник «Концепція дошкільної освіти дітей з розумовою відсталістю»: Вип. 8 / За ред. Т.В. Сак. – Кировоград, Імекс-ЛТД, 2013. – С. 167-171. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/11427>
8. Бобренко І.В. Фізична культура [Електронний ресурс] / І.В. Бобренко // Навчальні програми для підготовчого, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей (за ред. Колупаєвої А.А., Макарчук Н.О.). – 2014. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/>, <http://lib.iitta.gov.ua/11360/>
9. Вавіна Л. С. Визначення рівня підготовленості розумово відсталих дітей до навчання в допоміжній школі (методичні рекомендації з організації диференційованого навчання) / Л. С. Вавіна, Г. М. Мерсіянова // Дефектологія. - 2007. - № 4. - С. 17-25.

10. Висоцька А.М. «Українська мова» [Електронний ресурс] / А.М. Висоцька // Навчальні програми для підготовчого, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей (за ред. Колупаєвої А.А., Макарчук Н.О.). – 2014. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/>
11. Висоцька А.М. Зміст і методика корекційно-виховної роботи щодо формування громадянських якостей учнів молодших класів допоміжної школи // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук.-метод. зб. – Вип. 5. – К.: Науковий світ, 2004. – С. 329-332.
12. Гаврилов О.В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: навчальний посібник / О.В. Гаврилов. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. – 308 с.
13. Гаврилов О.В. Психолого-педагогічна характеристика легкої, помірної, тяжкої та глибокої розумової відсталості // Проблеми сучасної психології. – 2011. – Випуск 11. – С. 124-136.
14. Гладченко І.В. Основи здоров'я [Електронний ресурс] / І.В. Гладченко // Навчальні програми для підготовчого, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей (за ред. Колупаєвої А.А., Макарчук Н.О.). – 2014. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/>
15. Гладченко І. В. Тьюторський супровід дітей з помірною розумовою відсталістю / І. В. Гладченко, М. О. Супрун // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Випуск № 32. Ч.1. : збірник наукових праць. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. – С. 48–54.
16. Данілавичюте Е.А., Литовченко С.В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник / За ред. А.А. Колупаєвої. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 350 с. (Серія «Інклюзивна освіта»)
17. Державний стандарт початкової освіти дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку. – К., 2003. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/607-2013-%D0%BF>
18. Дидактичні та методичні засади спеціальної освіти розумово відсталих дошкільників: нав.-метод. посіб. / Н.О. Макарчук, А.М. Висоцька, О.В. Чеботарьова, А.В. Міненко, С.В. Трикоз, Г.О. Блеч., І.В. Бобренко, І.В. Гладченко. – К. – 2014. – 337 с.
http://lib.iitta.gov.ua/705363/1/dydaktychni_posibnyk.pdf
19. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з особливостями психофізичного розвитку спеціальних шкіл різних типів І-ІІ ст. / Л. Борщевська, Л. Вавіна, В. Засенко, Т. Сак // Дефектологія. – 2001. - № 3. – С. 2 – 6.
20. Закон України від 23 травня 2017 року № 2053-VIII «Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з

- особливими освітніми потребами до освітніх послуг» Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2053-viii>
21. Засенко В. В. До проблеми особистісного підходу у навчанні дітей з порушеннями психофізичного розвитку / В. В. Засенко // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі : [наук.-метод. зб.] / [за ред.: В. І. Бондаря, В. В. Засенка]. – К. : Науковий світ, 2006. – Вип. 8. – С. 85-88.
 22. Засенко В.В. Діти з особливими потребами: пріоритетні напрями державної політики України в галузі освіти, соціального захисту й охорони здоров'я / В.В. Засенко, А.А. Колупаєва // Особлива дитина: навчання та виховання : науковий, навчальний, інформаційний журнал. – 2014. – №3 (71).– С. 20-29.
 23. Засенко В.В. Діти з особливими потребами: пріоритетні напрями державної політики України в галузі освіти, соціального захисту й охорони здоров'я / В.В. Засенко, А.А. Колупаєва // Особлива дитина: навчання і виховання. - 2014. - № 3. - С. 20-29.
 24. Засенко В.В. На допомогу теорії і практиці / В.В. Засенко // Особлива дитина: навчання і виховання. - 2014. - № 4. - С. 7.
 25. Засенко В.В. Спеціальна освіта: стан і пріоритети розвитку [Електронний ресурс] / В. В. Засенко // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. - 2010. - Вип. 1. - С. 4-7.
 26. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник / Кол. авторів: Колупаєва А.А., Софій Н.З., Найда Ю.М. та ін. За заг. ред. Даніленко Л.І., – К.: 2007. – 128 с.
 27. Колупаєва А.А. Трансформаційно-інклюзивні процеси як основа реформування освіти осіб з особливими потребами / А. А. Колупаєва // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. - 2014. - Вип. 5. - С. 212-219.
 28. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія./ А.А. Колупаєва. - К.: «Самміт- Книга», 2009. – 272 с.
 29. Колупаєва А.А. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навч.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Е.А. Данілавічюте, С.В. Литовченко. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 192 с.
 30. Критерії оцінювання досягнень учнів початкових класів з особливими освітніми потребами, які навчаються у загальноосвітніх школах в умовах інклюзії. Довідник науково-дослідницької лабораторії інклюзивної освіти. / Упорядники: Савчук Л.О., Юхимець І.В., Яценюк Л.І. – Рівне: РОППО, 2012. – 330с.
 31. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів спеціальної загальноосвітньої (допоміжної) школи для дітей з порушеннями розумового розвитку (проект) / Під ред. О.П. Хохліної. - Київ-Луганськ – 2002.– 91 с.
 32. Лист МОН України від 13.08.2014р «Про організацію навчально-виховного процесу учнів з розумовою відсталістю та затримкою психічного розвитку» Режим доступу: http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/1_9-413.doc

- 33.Лист МОН України від 03.07.2017 №1/9-362 «Перелік навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для використання в ЗНЗ для навчання дітей з особливими освітніми потребами (за нозологіями) у 2017/2018 н. р.» Режим доступу: <https://drive.google.com/open?id=0B3m2TqBM0APKNXJmOHR3T1N5NG8>
- 34.Лист МОН України від 10.01.2017 № 1/9-2 «Про сучасні підходи до навчально-виховного процесу учнів з особливими освітніми потребами» – Режим доступу: http://old.mon.gov.ua/files/normative/2017-01-11/6742/1_9-2.pdf
- 35.Лист МОН України від 12.07.2017 № 1/9-385 «Про навчальні плани та організацію навчально-реабілітаційного процесу для учнів з особливими освітніми потребами загальноосвітніх навчальних закладів у 2017/2018 навчальному році». Режим доступу: http://old.mon.gov.ua/files/normative/2017-07-14/7713/1_9-385.pdf
- 36.Лист МОН України від 14.06.2017 № 1/9-325 «Про навчальні плани та організацію навчально-виховного процесу для учнів з особливими освітніми потребами загальноосвітніх навчальних закладів у 2017/2018 навчальному році» – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/files/normative/2017-06-14/7579/metodlistdopochatku2017.2018navchroku.pdf>
- 37.Мерсіянова Г. М.Професійно-трудове навчання у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах для розумово відсталих дітей: посібник / Мерсіянова Г. М. – К.: Педагогічна думка,2012. – 80 с. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/1485/>
- 38.МерсіяноваГ. М. Індивідуальний підхід у процесі трудового навчання розумово відсталих учнів / Г. М. Мерсіянова // Дефектологія. - 2007. - № 2. - С. 22-26.
- 39.Миронова С.П. Підготовка вчителів до корекційної роботи в системі освіти дітей з вадами інтелекту: Монографія. – Кам'янець-Подільський: Абетка-Нова, 2007. – 304 с.
- 40.Наказ МОН України від 12.01.2016 № 8 «Про затвердження Положення про індивідуальну форму навчання в загальноосвітніх навчальних закладах» – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0184-16>
- 41.Наказ МОН України від 13.07.2017 № 1021 «Про організаційні питання запровадження Концепції Нової української школи у ЗНЗ І ступеня» Режим доступу: <https://drive.google.com/open?id=0B3m2TqBM0APKcy1MUkF6V3lSeIE>
- 42.Наказ МОН України від 19.08.2016 № 1009 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України 21.08.2013 № 1222»
- 43.Наказ МОН України від 21.07.2017 № 1081 «Про затвердження Типового навчального плану для дітей з інтелектуальними порушеннями помірною та тяжкою ступеня (початкова школа)» Режим доступу: <https://drive.google.com/open?id=0B3m2TqBM0APKb1FFU0lSMjQ2RVU>

44. Наказ МОН України від 24.04.2017 № 635 «Про внесення змін до Положення про індивідуальну форму навчання в загальноосвітніх навчальних» – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0645-17>
45. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. — Київ : Педагогічна думка, 2016. — 448 с. — Бібліогр.: с. 21. — (До 25-річчя незалежності України).
46. Освіта осіб з особливими потребами. Нормативно-правова база [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/693/normativno_pravova_baza11/, <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/osvita-osib-z-osoblivimi-potrebami/me.html>
47. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови : зб. наук. праць / за ред. В.В. Засенка, А.А. Колупаєвої. — Вип. 11. — К., 2016. — 262 с.
48. Особливості психолого-педагогічного супроводу дітей з помірною розумовою відсталістю в системі корекційно-розвивального навчання спеціального загальноосвітнього закладу: навч.-метод. посіб. / О.В. Чеботарьова, Г.О. Блеч, І.В. Гладченко, С.В. Трикоз, А.В. Міненко та ін.: За наук. ред. О.В.Чеботарьової, І.В. Гладченко. —К., ІСП НАПН України, 2016. —148 с. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/707272/>
49. Психолого-педагогічний супровід дітей шкільного віку з помірною та тяжкою розумовою відсталістю / за ред. В.І.Бондаря, В.В.Засенка. — К.: ТОВ. «Поліпорм», 2006. — 156 с.
50. Розпорядження Кабінету Міністрів України №988-р від 14.12.2016 «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року
Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249613934>
51. Сак Т. В. Психологічні умови диференціації та індивідуалізації у навчанні дітей з особливими освітніми потребами / Т. В. Сак // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова: зб. наук. праць. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. — К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. — С. 347–350.
52. Сак Т.В. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навч. курс та наук.-метод. посіб./ Т. В. Сак. — К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. — 168 с. — (Серія «Інклюзивна освіта»).
53. Софій Н. З. Залучення батьків до процесу оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання / Н. З. Софій // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови.-2013.- Вип. 4(2). - С. 312-320. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ooop_2013_4%282%29__38
54. Синьов В. М. Психологія розумово відсталої дитини : підручник / В. М. Синьов, М. П. Матвеева, О. П. Хохліна. — К. : Знання. — 2008. — 369 с.

55. Соціалізація дитини з обмеженими розумовими можливостями в сучасному освітньому вимірі / Навчально-методичний посібник / І.В. Гладченко, М.О. Супрун, А.В. Висоцька, – К.: Інститут спеціальної педагогіки, 2014. – 214 с. Режим доступу: www.ispukr.org.ua/articles/14/14210004.pdf
56. Стандартизація змісту освіти дітей з особливими потребами в контексті Національної стандартної кваліфікації освіти (початкова ланка): навч.-метод. посібник: Державний стандарт початкової загальної освіти для дітей з особливими потребами [Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2013 року № 607 «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами»] Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/607-2013>
57. Супрун М. О. Медіаосвіта в соціалізуючому вимірі особистості дитини з особливостями психічного розвитку (кадровий аспект) / М. О. Супрун // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. - 2013. - № 3. - С. 124-129.
58. Супрун М. Особистість педагога-дефектолога – запорука успіху в питаннях вирішення завдань соціалізації вихованців спеціального закладу освіти / М. Супрун, М. Мельниченко // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер. : Педагогічні науки. - 2013. - Вип. 123(2). - С. 328-332.
59. Супрун М.О. Корекційне навчання учнів допоміжних закладів освіти: витоки, становлення та розвиток (кінець ХІХ – перша половина ХХ ст.): Монографія. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005. – 328 с. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/707135/>
60. Тат'яничикова І.В. Психолого-педагогічне вивчення соціалізації дітей з інтелектуальними вадами в межах спеціального навчального закладу [наук.-метод. посіб.] / І. В. Тат'яничикова ; Слов'ян. держ. пед. ун-т. - Слов'янськ, 2011. - 220 с.
61. Трикоз С.В. Формування природничих понять в учнів з порушеннями розумовою відсталістю / С.В. Трикоз // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: зб. наук. праць: Вип. 8. / за ред. В.В. Засенка, А.А. Колупаєвої. – К.: ТОВ «Поліграф плюс», 2015. – С. 150-160.
62. Трикоз С.В., Блеч Г.О. Природознавство [Електронний ресурс] / С.В. Трикоз, Г.О. Блеч // Навчальні програми для підготовчого, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей (за ред. Колупаєвої А.А., Макарчук Н.О.). – 2014. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/>, <http://lib.iitta.gov.ua/705693/>
63. Трикоз С.В., Блеч Г.О. Я у світі [Електронний ресурс] / С.В. Трикоз, Г.О. Блеч // Навчальні програми для підготовчого, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей (за ред. Колупаєвої А.А., Макарчук Н.О.). – 2014. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/>, <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/707400>
64. Хохліна О. П. Формування усвідомленості діяльності в процесі трудового навчання учнів допоміжної школи : Навч.-метод. посіб. / О. П. Хохліна, Г.

- М. Мерсіянова, О. П. Глоба; Луган. держ. пед. ун-т ім. Т.Шевченка. - К. : Альма-матер, 2002. - 59 с.
65. Хохліна О.П. Удосконалення змісту навчання та особливості оцінювання навчальних досягнень учнів допоміжної школи /О.П. Хохліна// Дефектологія - 2002. - № 3 – 214.
66. Хохліна О.П. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів спеціальних досягнень учнів спеціальних загальноосвітніх (допоміжних) шкіл / О.П. Хохліна // Рідна школа. - 2002. - № 10. - С.17-18.
67. Хохліна О.П. Психолого-педагогічні основи корекційної спрямованості трудового навчання учнів з вадами розумового розвитку / О.П. Хохліна. — К. : Пед. думка, 2000. — 286 с.
68. Хохліна О. П. Теоретичні засади удосконалення змісту освіти школярів із порушеннями інтелекту на перетині століть / О.П. Хохліна // Особлива дитина: навчання і виховання. - 2014. - № 2. - С. 28-37.
69. Чеботарьова О.В. Концептуальні засади змісту трудового навчання в спеціальній школі в сучасних умовах реформування освіти / О. В. Чеботарьова // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Випуск 31: збірник наукових праць. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. – С. 185-190.
70. Чеботарьова О.В. Трудове навчання [Електронний ресурс] / О.В. Чеботарьова // Навчальні програми для підготовчого, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей (за ред. Колупаєвої А.А., Макарчук Н.О.). – 2014. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/>
71. Чеботарьова О.В. Особливості змісту підручника «Трудове навчання» для молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку / О.В.Чеботарьова // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: зб. наук. праць: Вип.11. / за ред. В.В. Засенка, А.А. Колупаєвої. – 2016.- С.247-251.
72. Чеботарьова О.В. Реалізація варіативних модулів у системі трудового навчання школярів із складними порушеннями розвитку / О.В. Чеботарьова // Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії // Зб. тез. доп. / Редкол.: В.В.Засенко, А.А.Колупаєва., Н.І.Лазаренко, З.П.Ленів. – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. – С.354-357.
73. Шевцов А.Г. Класифікаційно-системологічний підхід до понятійно-термінологічного апарату корекційно-реабілітаційної діяльності / А.Г. Шевцов [Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету]. (Випуск 8) / відповідальний за випуск О.В.Гаврилов. – К-Подільський: ПП Мошинський В. С. , 2008. – 476с.
74. Ярмола Н.А. Соціально-побутове орієнтування [Електронний ресурс] / Н.А. Ярмола // Навчальні програми для підготовчого, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей (за ред. Колупаєвої А.А., Макарчук Н.О.). – 2014. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/>

**КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ
НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ
УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З
ПОРУШЕННЯМИ РОЗУМОВОГО
РОЗВИТКУ**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК**

